

גליון 31
ה'תש"פ

פרשת
נשא

גליון שז"ח

והדד
דתד

סימן קכ"ו - קכ"ח

שאלות שנשאלנו והשבנו בס"ד
ממה שחננו ה' בחמלתו יתברך
אורן נזרית

החזנה בעיד האבות באר שבע תובב"א

תוכן הענינים

סימן קכו.....ג

מעלה גדולה להיות עטור בתפילין במשך היום ובזמן לימוד התורה בפרט, שמצות תפילין להיותם עליו כל היום, אלא לפי שצריך להזהר שלא להסיח דעתו מהם, שלא ישן בהם ולא יפיח בהם ולא ישיח בהם דברים בטלים ולא יקל ראש עמא, ואין כל אדם יכול ליזהר בזה, נהגו שלא להניחם כל היום, ומ"מ צריך כל אדם ליזהר בהם להיותם עליו בשעת קריאת שמע ותפלה, ומה טוב ומה נעים ללמוד בכל יום חק לישראל עם תפילין דרבינו תם, ומ"מ מי שיכול לנהוג בהם בקדושה כאמור במשך היום, זוכה לקיים ח' מצות עשה, ועוד שמעלה עליו השי"ת כאלו עוסק בתורה תדיר [גם בעת שהוא אנוס או שחשב שהיה פטור מעסק התורה] וזוכה לענוה יראת שמים ואריכות ימים, ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטלה, ואינו מהרהר במחשבות רעות אלא מפנה לבו בדברי האמת והצדק, והיא שמירה רבה מן העבירות וסולם חזק לעלות עמה להכנס בעבודת הבורא ית"ש. אמנם במקום שלא נהגו להניחם בשעת הלימוד, ובפרט אם הרבנים באותו מקום לא נהגו כן, משום חשש יוהרא ינהג כמנהג המקום, וישתדל ללמוד עמהם אחר התפילה, אלא א"כ הוא חסיד מפורסם.

סימן קכז.....טו

כשיש עשרה מתענין בתענית של תשובה כגון ערב ר"ח שובבי"ם ז' באדר כ' סיון ימי אלול וכיו"ב, מוציאים ספר תורה לקריאת פרשת ויחל, ואומר השליח ציבור ענינו בין גואל לרופא, וכשמתפללים במנחה סמוך לשקיעה נושאים הכהנים כפיהם.

סימן קכח.....יז

בעל תשובה שנולד לו בן, ואביו שעדיין אינו שומר תורה ומצות מבקש לישב סנדק, טוב להסביר לסב התינוק שאינו שומר תורה ומצות במעלת סנדק שהוא צדיק והוא לטובת התינוק, ויעשה זאת בחכמה בלי לפגוע בו, ואם רואה אבי הבן שאביו אינו משתכנע, צריך לכבדו בסנדקאות אף שאינו שומר תורה ומצות מדין כבוד אב, ויש בזה גם מדין הכרת הטוב, וטוב שיקבל עליו לשמור לפחות שבת אחת, כמו כן טוב שיסייע תלמיד חכם בשעת המילה לאחוז ברגלי התינוק, אבל אין ליתן לשאר קרובים או מכובדים שאינם שומרי תורה ומצות חוץ מההורים לשמש כסנדק, מפני שטובת הילד בסנדק צדיק קודמת. וכמו כן אין צריך לגשת לקבל ברכה מסנדק שאינו שומר תורה ומצות, רק אם ברכו יענה אחריו אמון.

מפתחות.....כב

גליון שו"ת

וגדל וקדש
התורה

מפי

הרב אורן נזרית שליט"א

ניתן להקדיש פרשיות

לברכה והצלחה

ולעילוי נשמות זכיו"ב

פרטים בטל:

0506491414

0509013000

גרפיקה ועימוד:

א.י.ש. אשדוד

052-7627127

למעוניינים ניתן לקבל גיליון זה וכן את הגליונות:

שיחות חיזוק; אשיחה בחוקיך; אשיחה בהלכה; מהמחבר במייל: toraoren@gmail.com
כמו כן ניתן להשיג ספרי המחבר סדרות הספרים: שיחות חיזוק (ה' כרכים); אשיחה בחוקיך (ה' כרכים);
קול חתן; קול שמחה; ומארז דיסקים 'שיעורי יגדיל תורה' בטל: 0506491414, 0509013000

סימן קכו

(שו"ע אורח חיים סי' ל"ז ס"ב)

שאלה:

נשאלתי האם יש מעלה שיהיה עמור בתפילין במשך היום בזמן לימוד התורה.

תשובה:

מעלה גדולה להיות עמור בתפילין במשך היום ובזמן לימוד התורה בפרט, שמצות תפילין להיותם עליו כל היום, אלא לפי שצריך להזהר שלא להסיח דעתו מהם, שלא ישן בהם ולא יפיה בהם ולא ישיח בהם דברים בטלים ולא יקל ראש עמהם, ואין כל אדם יכול לזהר בזה, נהגו שלא להניחם כל היום, ומ"מ צריך כל אדם לזהר בהם להיותם עליו בשעת קריאת שמע ותפלה, ומה טוב ומה נעים ללמוד בכל יום חק לישראל עם תפילין דרכינו תם, ומ"מ מי שיכול לנהוג בהם בקדושה כאמור במשך היום, זוכה לקיים ח' מצות עשה, ועוד שמעלה עליו השי"ת כאלו עוסק בתורה תדיר [גם בעת שהוא אנוס או שחשב שהיה פטור מעסק התורה] וזוכה לענוה יראת שמים ואריכות ימים, ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטלה, ואינו מהרהר במחשבות רעות אלא מפנה לכו בדברי האמת והצדק, והיא שמירה רבה מן העבירות וסולם חזק לעלות עמה להכנס בעבודת הבורא ית"ש. אמנם במקום שלא נהגו להניחם בשעת הלימוד, ובפרט אם הרבנים באותו מקום לא נהגו כן, משום חשש יוהרא ינהג כמנהג המקום, וישתדל ללמוד עמהם אחר התפילה, אלא אא"כ הוא חסיד מפורסם.

א. הנה בטור (או"ח סימן לז) כתב מצותן להיותן עליו כל היום, אבל מפני שצריכין גוף נקי שלא יפיה בהם וצריך שלא יסיח דעתו מהן בעודן עליו ואין כל אדם יכול לזהר בהן על כן נהגו שלא להניחם כל היום, ומ"מ צריך כל אדם לזהר בהן להניחם בשעת ק"ש ותפלה.

ע"כ ובב"י הביא דברי הרא"ש (ר"ה פ"א ס' ה') דהא דאמרין (שבת מט.) תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים לא שיהא צדיק כאלישע, אלא שיוכל לזהר משינה ומהפחה כמוהו, דכיון שאירע לו נס בתפילין מסתמא היה שומרן בטהרה, וכן פירשו התוספות (ד"ה כאלישע) והר"ן בפרק במה טומנין (כב: ד"ה ומדאמר), וכתב הרא"ש (הל' תפילין סי' כח) והאידנא שאין רגילין להניחן אלא בשעת תפילה בקל יכול אדם לזהר באותה שעה ע"כ. וכ"פ מרן בשו"ע (שם ס"ב) מצותן להיותם עליו כל היום, אבל מפני שצריכין גוף נקי שלא יפיה בהם ושלא יסיח דעתו מהם, ואין כל אדם יכול לזהר בהם, נהגו שלא להניחם כל היום. ומ"מ צריך כל אדם לזהר בהם להיותם עליו בשעת ק"ש ותפלה. ע"כ.

ובלבד (שם) כתב ומצותן להיות עליו כל היום, דהא סתם כתיב [דברים יא, יח] וקשרתם אותם וגו' משמע קשירה תמידית. ועוד כתיב [שמות יג, ט] והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך, ואות וזכרון צריכין להיות תמידין. ע"כ. דמשמע דדעתו מן התורה מצותן להיותן עליו כל היום, והפמ"ג (באשל אברהם ס"ק ב) כתב והנה מסופק אני אם מן התורה חייב כל היום בתפילין, או מן התורה די ברגע אחד שמניח ומדרבנן כל היום, ובטלוה עכשיו שאין לנו גוף נקי כל היום. ובלבד [סעיף ב] מבואר לאות על ירך [שמות יג, ט], צריך כל היום מן התורה. וברמב"ם (פרק ד' דתפילין הלכה כ"ה) כל זמן שתפילין עליו הוא עניו וירא שמים ומדבר בדברי האמת וצדק "לפיכך" צריך שישתדל להיותן עליו כל היום "שמצותן" כך הוא. אפשר שי"ן שמצותן כמו ואפר כירה [ביצה ח, א] וכדומה. ועיקרן של דברים דאם לא הניח יום אחד כלל תפילין ביטל מצות עשה, ובהניח רגע עליו קיים המצוה, אבל

מצוה מן המובחר מן התורה להיותן עליו כל היום, (ויש כמה דברים מן התורה כן) ע"כ. והביאו הבה"ל (שם ד"ה מצותן) וכתב שגם בספר ישועות יעקב פסק דמן התורה מצותן כל היום עיין שם.

ב. ובשלטי גיבורים (שם ס"ק ב) כתב הנה אם הוא מצוה מן התורה שיהיה עליו כל היום או מן התורה סגי אפילו ברגע אחת רק מדרבנן המצוה להיות עליו כל היום, בזה יש מקום עיון ומדברי הלבוש נראה קצת שהוא מה"ת שכתב מדכתיב והיה לאות על ירך, והיינו כל היום יהיה לך לאות, אמנם מדעת כל הפוסקים לא נראה כן, ולכאורה רצינו להביא ראיה דלא כדעת הלבוש, מהא דאמרינן בש"ס (מגילה דף ד' ע"ב) מבטלין ת"ת ובאין לשמוע מקרא מגילה וכ"ש שאר כל המצות, כמבואר בטור וש"ע (לקמן סי' תרפ"ז) שאין לך דבר שנדחית מקרא מגילה מלפניו חוץ ממת מצוה, וא"כ ממילא ה"ה דתפילין נדחין מפני מקרא מגילה, אם אינו יכול לקרות המגילה אח"כ, והנה דעת הר"ן ז"ל בשם התוס' ורא"מ בתשובותיו (הובא שם בהגהת רמ"א סעיף כ') דדוקא בדאיכא שהות לעשות שתייהם, אבל אם אי אפשר לעשות שתייהם אין מצוה דאורייתא נדחית מפני מקרא מגילה. ע"ש. והשתא אם נימא דמצות תפילין מדאורייתא להיות עליו כל היום, א"כ אין שום מקום לקיים שתייהם שהרי אף אם יוכל להניחם אח"כ, מ"מ הרי ביטל המצוה בזמן זה שקרא המגילה, ואותו עת אין לו תשלומין, ובאמת הט"ז (שם ס"ק ב') הקשה לדעה זו מהא דמבטלין תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה, הא ת"ת אין לו תשלומין דהא המצוה והגית בו יומם ולילה, ואפילו הכי נדחית מפני מקרא מגילה ע"ש שהניח בקושיא, אמנם באמת משם אין קושיא, דהא כיון שאי אפשר בענין אחר לקרות המגילה, כיון דכל יומא זמנה הוא דת"ת, וא"כ ממילא עיקר התקנה דקריאת המגילה היתה לדחותה הך עשה דת"ת בזמן קריאתה משום פרסומי

ניסא, וגם קריאת המגילה הוא ג"כ דברי תורה, ועיין בחדושי רשב"א (בברכות דף י"א), אמנם מתפילין ודאי קשיא כיון דיכול להניח תפילין קודם, ואח"כ יקרא המגילה בעודן על ראשו, וע"כ דזה אינו רק מצוה דרבנן ולכך כל שאפשר לקיים מצוה דאורייתא אח"כ, שפיר נדחה דרבנן מפני מקרא מגילה, אמנם באמת גם זה יש לדחות דכיון דאי אפשר כלל לקיים המצוה דאורייתא בענין אחר, אפשר שלא נדחה מפני מקרא מגילה ואינו בכלל הנך מצות שנדחית מפני מקרא מגילה, כיון דיצא מן הכלל דמצותן כל היום, וראינו לאחרונים שכתבו דמדברי רבינו הגדול ז"ל משמע דהוא מה"ת, שהרי הרב אמר כן (בפ"ד מתפילין הלכה כ"ה) לפיכך צריך כל אדם להשתדל להיותן עליו כל היום שמצותן כך הוא, ומדנקט לשון שמצותן כך הוא משמע דעיקר מצוה מה"ת כך הוא, אמנם באמת מלבד דאין זה דקדוק כלל, דזה ודאי כל זמן שמניחן מקיים המצוה, וגם מברך עליהם אם הסיח דעת, ונהי דאינו מחוייב להניחם, עכ"פ מצוה כך הוא, אבל אנחנו תמהים האין לא ראו דברי רבינו ז"ל (שם) תוך כ"ד שכתב אמרו עליו על רב תלמידו של רבינו הקדוש שכל ימיו לא ראהו שהלך ד"א בלא תורה ובלא תפילין ע"ש, והנך רואה שזה אחד מהמקומות מעט המספר אשר רבינו ז"ל הביא שם תנא או אמורא בחיבורו כנודע למי שרגיל בספריו, והיינו שכוונתו כדי להגדיל מעשה המצוה הזאת, ואם מן הדין מצותן להיות עליו כל היום מה רבותא דרב אם מקיים מצוה דאורייתא, ולמאי הביאו רבינו, ואם אמנם לא נודע לנו איה המקום המאמר הלז, כי הכ"מ לא הראה מקומו, והבעל מגדול עוז והרמ"ע מפאנו בתשובותיו כתבו דהוא בשבת פ' במה טומנין וחפשנו שם ואין אומר ואין דברים, אמנם עדותו של רבינו ז"ל נאמנה מאד, וכל יקר ראתה עינו, וכן הוא ביוחסין להר"א זאקיס, עכ"פ מדברי רבינו ז"ל ראינו ברורה להיפוך שאין בזה רק מדת חסידות, ובזה נדחה נמי מה שיש להביא ראיה מדברי

התוס' סוכה (דף מ"ה ע"ב ד"ה אחד) שכתבו וכן תפילין כל היום מצותן שיהיו מונחים בראשו ובזרועו, שאין כוונתם שמצוה מה"ת כך הוא, רק דכל זמן שמניחן מקיים מצות התורה אבל לא שיהיה חיוב בדבר, וכן נראה להדיא מש"ס דיומא (דף פ"ז) דקאמר הש"ס ה"ד חילול השם, ר"י אמר כגון אנא דמסגינא ד"א בלא תורה ובלא תפילין, אלמא דוקא גבי ת"ח הוה זה חילול השם, וכ"כ הרמב"ם ז"ל בהלכות יסודי התורה (פ"ה) דתלמיד חכם צריך שיהיה עוסק בתורה ומוכתר בתפילין ומעוטף בציצית תמיד, הרי שכתב כן דוקא בת"ח וכן מצינו בש"ס סוכה (דף כ"ח) דחשב שם מעלות ר"י בן זכאי, וכן במגילה (דף כ"ח) במעוץ דר"ז ומנה שם שלא הלכו ד"א בלא תורה ובלא תפילין, וכן אמרינן בש"ס (שבת דף קמ"ח) אמר ר"ש תיתי לי דקיימית מצות תפילין, ופרש"י שלא הלך ד"א בלא תפילין, וכוונתו שלא יקשה בזה מאי רבותא דקיים מצות תפילין דאורייתא. ועיין במהרש"א (ב"ח"א שם) ולכך פירש שלא הלך ד"א בלא תפילין, ואי נימא דמן התורה מחוייב להיות עליו כל היום א"כ מה רבותא דכל הנהו, ומכ"ש דלשון תיתי לי אינו משמע רק מדת חסידות, כמ"ש התוס' בכורות (דף ב' ע"ב) וע"כ דגם התנאים ואמוראים לא היה זאת לחוב עליהם לא מדאורייתא ולא מדרבנן שיהיו עליהם כל היום רק מדת חסידות שנו כאן לשרידים אשר ד' קורא, וכן העידו על קדוש ישראל מכובד הגאון התנא האלקי מוהר"א ווילנא ז"ל אשר כל ימיו היה מוכתר בתפילין ועטוף בציצית, ובקושי גדול התירם וכן ראוי ונכון לכל הירא וחרד על דבר ד' אשרי לו ואשרי חלקו. עכ"ל.

עוד כתב הבה"ל (שם) שבספר א"ר שמוכח מדבריו דמי שיודע שיש לו גוף נקי אין לו לפטור את עצמו ממצות תפילין כל היום. ופשוט דכוונתו אם יודע שיוכל לזוהר בעצמו גם כן מהיסח הדעת דהיינו עכ"פ משחוק וקלות ראש כמו שכתבנו לעיל (בכלל כ"ח)

ע"ש. ועיין בספר מעשה רב שכתב דאם חושש ליוהרא בפני הבריות מותר בשל יד לבד. ומ"מ טוב לעשות של ראש קטן והרצועות יהיה ג"כ מכוסות מלילך בשל יד לבד עכ"ד, ואשרי המקיים כדינו כמשאחז"ל (במגילה כ"ח) שאלו תלמידיו את רבי זירא במה הארכת ימים א"ל וכו' ולא הלכתי ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין. ע"כ.

ובמגן אברהם (שם ס"ק ב) משמע קצת דאפילו מי שיודע בעצמו שיש לו גוף נקי לא יניחן כל היום מפני הרמאים כמ"ש בב"י לחד פרושא. ובארו מחצית השקל (שם ס"ק ב) והוא דאמרינן בירושלמי [ברכות פ"ב ריש הלכה ג] מפני מה לא החזיקו בה מפני הרמאים. ופירשו התוספות פרק במה טומנין [שבת מט, א ד"ה כאלישע] מפני מה לא החזיקו נאמנות באדם המניח תפילין, וקאמר מפני הרמאים שהיו מניחין תפילין לרמות בני אדם, עכ"ל. אבל רבינו ירוחם [נתיב יט ח"ה קעא, ג] פירש מפני מה לא החזיקו הכשרים להניחן כל היום, ועל זה אמר מפני הרמאים. ור"ל, שלא ליתן יד לרמאים שעל ידי זה יהיו להם מקום לרמות בני אדם ע"י שגם הם יניחו תפילין כל היום למען יחזיקום הבריות לצדיקים וכשרים. ע"כ.

ובערוך השולחן (שם ס"ק ג) לא הסכים למש"כ המג"א בזה, וכתב דודאי חובת המצוה מן התורה יצא במה שמניחם שעה אחת ביום בשעת ק"ש ותפלה, ורק אם לא הניחם כלל פעם אחת ביום ביטל מצות עשה, אבל אין חובה לישא אותם כל היום אלא שבדאי כיון שהיא מצוה גדולה שבגדולות שיש בה יחוד ה' ויראתו ואהבתו יתברך ועול מצות, מהראוי לישא אותם כל היום, וכן נהגו רבותינו חכמי המשנה והגמרא ורבנן סבוראי והגאונים, ולזה אומרים רבותינו שעתה לא נהגו בזה, ויש שמשמע מדבריהם שמי שירצה עתה להניחם כל היום בבטחו שלא יפיח ולא יסיח דעת ומ"מ לא יניחם כל היום [עמג"א סק"ב],

ולענ"ד לא נראה כן, וכן שמענו שיש יחידי סגולה ומה גם בדורות שלפנינו שהיו נושאים את התפילין כל היום, ועכשיו נהגו ג"כ היחידים השרידים ללמוד מעט בהם אחר התפלה. ע"כ. וכ"כ במשנה ברורה (שם ס"ק ז) דזהו לכל אדם, אבל אנשי מעשה נוהגין ללמוד אחר התפלה בתפילין, אך יש ליזהר שלא לדבר בהם דברים בטלים דמלבד איסור דברים בטלים הוא בא עי"ז לידי היסח הדעת. ע"כ. ולעיל (בסימן כח ס"ק א) כתב דחייב אדם למשמש בתפילין כל שעה כדי שיזכרם תדיר ולא יבא לידי היסח הדעת, והגר"א ז"ל (תוספת מעשה רב אות יח) הנהיג לילך בתפילין כל היום אף בזמננו ובמעשה רב כתב לילך בתפילין כל היום, אפילו משא ומתן מותר ואכילת עראי ג"כ מותר כמבואר להלן (סי' מ' ס"ח) שרק סעודת קבע צריך לחלצן, משום שיש לחוש שמא ישתכר ויתגנה בעודן עליו. רק דברים בטלים אסור.

ג. ומו"ר מרן הראש"ל שליט"א כתב בילקוט יוסף (סימן כה הארה כ) דיש לחקור אם מה"ת יש מצוה מיוחדת בהנחת תפילין פעם אחת בכל יום ויום, או שמה"ת יש מצוה שהתפילין יהיו עליו כל היום. ונחלקו בזה קדמאי, כי הר"ן בפרק במה טומנין (מט א) כתב, ומקשו הכא, באלישע בעל כנפים שהיה לו גוף נקי היאך נטלן מראשו מפני הקסדור, והא קיימא לן דבשעת גזירה אפילו אערקתא דמסאנא יהרג ואל יעבור. ויש לומר, דהני מילי לעבור על מצות לא תעשה, אבל אם גזרו לעבור על מצות עשה כיון שאינו עובר בידים, ועוד שהן יכולים לבטלה ממנו בעל כרחו על ידי שיניחוהו בבית האסורים ותיבטל מאליה, הילכך תיבטל ואל יהרג. ע"ש. וכן פסק הרמ"א בהג"ה (יו"ד סי' קנז). ומרן הכסף משנה (פרק ה' מהלכות יסודי התורה הלכה א') הקשה על דברי הר"ן מרבי חנינא בן תרדיון שמסר נפשו כדי לעסוק בתורה, ורבי יהודה בן בבא שמסר עצמו לסמוך זקנים. וההיא דאלישע בעל כנפים

לא מכרעא, שכבר קיים מצות תפילין באותו היום וכו'. ע"ש. וכן הוא בלחם משנה (שם הלכה ד'). ומבואר, דלקיים מצות תפילין די כשמניחן שעה מסויימת, ואין צריך להניחן כל היום. ויש לומר דאף הר"ן מודה לזה, אלא דסבירא ליה דלא גרע מצות הנחת תפילין כל היום ממנהג קל, וכמו שכתב בשו"ת יביע אומר חלק ג' (חיד"ד סי' יז אות ו'). ע"ש. וכן מבואר מדברי הרב בעל הבתים (בהלכות תפלה שער עשירי ה"ד) שכתב: והראב"ד כתב שאין תלמוד תורה דומה לתפילין, שהתפילין אין חובה עליו כל היום, לפיכך כל זמן שמניחן מברך עליהם, אבל תלמוד תורה אין לה הפסק. ע"כ. ומבואר בדברי הראב"ד, שאין חובה שיהיו עליו התפילין כל היום. גם הריטב"א (שבת קל א) כתב, ובודאי שהראיה שהביאו מאלישע אינה ראייה, דדילמא אותה שעה שמצאו לאלישע לאו שעת תפילין היתה, אלא שהנוהגים מדת חסידות נוטלין כל היום, ולהכי לא מסרו עצמן עליה אלא אלישע שהיה גדול הדור. ע"כ. וכ"כ בשבת (מט א), ומסתברא שלא נאמרו דברים אלו אלא למי שבא להניח תפיליו כל היום כמדת החסידים, שאז צריך שיהיה זריז בעצמו לנקיות כאלישע. אבל למי שמניחם בשעת תפלה וקריאת שמע כל אדם זריז בכך, שאין שינה בשעת התפלה ולא הפחה, דהא כתיב הכון לקראת אלוך ישרא. ומסתברא דלא קשיא דהא מצות תפילין בחיוב תורה אינו אלא בשעה שמקבל עליו עול מלכות שמים, ולהניח כל היום הוא מדת חסידות, וכיון שכן לא היה יכול למסור עצמו עליהם. ע"כ. וכ"כ עוד בסוכה (מה). ובבית יוסף (ריש סי' כה) הביא דברי העיטור שכתב, כך ראינו שהגאונים וכל ראשי הישיבות שאין חולצין התפילין עד כימי השמים על הארץ דקריאת שמע של ערבית. ע"כ. וכתב הבית יוסף, ונראה שהיו מניחין אותם עליהם כל היום, ולא היו חולצין אותן עד אותה שעה, ועכשיו נהגו העולם להניח תפילין עליהם עד אחר קדושת ובה לציון, ושמעתי שנכון להסירם

בשעה שאומר יהי רצון מלפניך שנשמור חוקיך ומצותיך וכו'. ע"ש. ואפשר שהיו עושים כן ממדת חסידות, וכמבואר.

הרמאין שהיו מניחין תפילין לרמות בני אדם. וכן מוכח עובדא דהתם מעשה בתלמיד אחד וכו'. ע"כ.

וז"ל הרמב"ם (בפ"ד מהלכות תפילין הלכה כה): קדושת תפילין גדולה היא וכו', לפיכך צריך אדם להשתדל להיותם עליו כל היום, שמצותן כל היום שמה"ת מצותן כך היא וכו'. ושם (הלכה טו) אף על פי שמצותן ללבשן כל היום, בשעת תפלה יותר מן הכל וכו'. ע"כ. וראה בשו"ת לב אברהם חלק א' (סי' ג') מה שהאריך בדעת הרמב"ם בזה. ע"ש. והרא"ש (בהלכות תפילין סי' כח) כתב וז"ל: והא דאמר בירושלמי (פרק ב' דברכות הלכה ג'), מפני מה החזיקו בה מפני הרמאים, עובדא הוה בחד גברא דהוה טעון ממונא בערובתא דשבתא אשכח חד גברא מצלי ותפיליו ברישיה, אמר לית לי ליפקוד ממוני אלא להדין דנטיר מצות כדון אפקידיה גביה. לאפוקי שבתא כפר ביה, אמר לא לך הימנית אלא לשמא דקודשא דהוה על רישך. לא בעי למימר דלא החזיקו במצות תפילין משום דיש רשעים ומראין עצמן ככשרים ומרמין בהן הבריות, דבשביל זה לא יניחום הכשרים מלהניחן כי ישרים דרכי ה' וכו'. אלא הכי פירושו מפני מה לא החזיקו העולם להיות מניחין תפילין כל היום כשרים ונאמנים בעיניהם, כי כן היה הדבר ראוי מי ששם ה' נקרא עליו תמיד יראתו היא על פניו תמיד ולא יחטא, אלא מפני הרמאים שהן רשעים ומניחין תפילין לרמות בהן העולם. עכ"ל. ובבית יוסף פירש דברי הרא"ש, דהיינו מפני מה לא החזיקו בה להניחן כל היום. אבל בשעת התפלה בודאי שהניחום, דאם לא כן הו' פושעי ישראל בגופן. ע"ש. וכן מבואר בדברי הרא"ש פרק כירה (מט א) דיש טועים לפרש שלא החזיקו במצות תפילין מפני הרמאין שמראין עצמן כחסידים ומחמת זה רפויה היא בידם, וליתא לפירושא הכי, אלא כך הוא עיקר הפירוש, מפני מה לא החזיקו נאמנות באדם שמניח תפילין, וקאמר מפני

ויש להוכיח מדברי החינוך הנ"ל (מצוה תכב) דמצותן שיהיו עליו כל היום, שכתב: והענין בארבע פרשיות אלו יותר מבשאר פרשיותיה של תורה, לפי שיש באלו קבלת עול מלכות שמים ואחדות השי"ת, וענין יציאת מצרים שהיא מכריח אמונת חידוש העולם והשגחת האלוקים וכו', וכן נצטוינו להניח יסודות אלו כל היום בין עינינו ועל לוח לבנו, כי שני אלה האיברים אמרו חכמי הטבע שהם משכן השכל, ובהניחנו עליהם דברים אלה לזכרון נתחזק בהם ונוסיף זכר בדרכי השי"ת ונזכה לחיי עד. ע"כ. ומשמע דס"ל דהמצוה היא להניח עליו כל היום. וכ"כ במנחת חינוך (מצוה שעח), דבכל יום מחוייב להניח תפילין, ואם עבר יום אחד ולא הניח תפילין עבר על עשה. ואם הניח פעם אחת ביום שוב לא עבר. ומ"מ אם הניח תפילין כמה פעמים ביום מקיים בכל פעם מ"ע מה"ת ובכל רגע שהתפילין עליו. ע"כ. וכן משמע מדברי השאלות (פר' בא סי' מה) שכתב: מי אמרין כיון דכולי יומא זמן חיובא הוא כיון דברין מצפרא תו לא צריך, ומאי טעמא דהא ברין ליה מצפרא, ועדיין לא שלים חיוביה, או דילמא בתר מעשה אזלינן וכל אימת דמחית להו קא עביד מצוה ומחייב לברוכי עלייהו. ע"כ. ומלשוננו "דכולי יומא זמן חיובא הוא" משמע דס"ל דהחיוב הוא כל היום.

ומרן בש"ע (סי' לו) העתיק לשון הטור שם, דמצותן להיותן עליו כל היום, אבל מפני שצריכים גוף נקי ע"כ נהגו שלא להניחן כל היום, ומ"מ צריך כל אדם לזוהר בהן להניחן בשעת ק"ש ותפלה. ולכאורה דברי מרן סותרים למה שכתב בכס"מ הנז', דמהכא משמע שיש מצוה להיותן עליו כל היום, ואילו בכס"מ כתב, דאחר שכבר הניחן פעם אחת ביום שוב א"צ להניחן. וצריך לומר דאף שא"צ להניחן

שכבר קיים מצות החיוב, מ"מ אם מניחן מקיים מצוה מה"ת, אף שכבר יצא י"ח המצוה. וכ"מ מהחינוך הנ"ל דבמצוה תכב כתב כל היום צריך להיות עליו, ובמצוה שעח כתב, ואם הניח פעם אחת שוב לא עבר וכו', ואם הניח כמה פעמים מקיים מצוה בכל פעם. ודו"ק. וכיו"ב ידוע בשם הגר"א, דאף שאין חובה לאכול מצה בפסח חוץ מלילה הראשון, מ"מ בכל פעם שאוכל מצה מקיים מצוה, אף שאינו מחוייב לעשותה. ובשו"ת יביע אומר הנ"ל (אות ה') הביא מהישועות יעקב (סי' לו סק"א) שכתב, שמה"ת מצותן כל היום. והביא ראיה לשיטת הלבוש מהתוס' סנהדרין (פח סע"ב). וז"ל התוס' שם: אבל תפילין אם הניחן בראשו בכשרות והניח גביהו בית חמישי, הרי זה מוסיף גורע שפוסלן ומבטל מצוה שעל ראשו. ולא דמי ללולב דאם נטלו ובעודו בידו הוסיף מין חמישי, דאין זה מבטל מצותו, דמדאגביה נפק ביה. ע"ש. ומשמע מדבריהם דיש מצוה להניחן כל היום, ולכן אם הוסיף בית חמישי מבטל המצוה, אף שבתחלה היה על ראשו רק ד' בתים. ועיין בשו"ת דברי שלום ח"א (סי' יד) שהעיר מדברי התוס' בכירה, דמבואר דאין מצוה שיהיו עליו כל היום. וכתב, דאפשר דהתוס' בסנהדרין ס"ל דצריך להניחן איזה זמן, ולא כל היום. [וצ"ע, דמהו השיעור בזה]. וכתב, ובאמת איני יודע אי נימא דהיסח הדעת וגוף שאינו נקי אינו רק מדרבנן איך יבטלו מצוה של תורה. ובאמת ראיתי חסידים ואנשי מעשה שאין מסירין התפילין כל היום, ואנחנו לרוב טרדות הזמן אין בדינו לקיים מצות כתיקנן. השי"ת יסיר מעלינו טרדות הזמן ועול סבלו וכו'. ע"ש. ובשו"ת יביע אומר כתב להוכיח כן מהסוגיא בשבועות (כה ב). ושוב ראיתי שכן הוכיח הרב השואל בשו"ת שואל ומשיב (מהדורא רביעאה חלק א' סי' נב). אך השואל ומשיב שם דחה ראייתו כיעו"ש. ועכ"פ אם הניח אותן רק רגע אחד קיים המצוה, וכמו שכתב בפמ"ג (א"א סי' לו סק"ב), אבל מצוה מן המובחר להיותן

עליו כל היום. ע"ש. וכ"כ עוד בספרו מגן גבורים (סי' לו סק"ב), דאינו חוב לא מדאורייתא ולא מדרבנן שיהיו עליו כל היום, ודלא כמשמעות דברי הלבוש, רק מדת חסידות שנו כאן לשרידים אשר ה' קורא, וכן העידו על קדוש ישראל מכובד הגאון מהר"א וילנא ז"ל, אשר כל ימיו היה מוכתר בתפילין ועטוף בציצית, וכן ראוי ונכון לכל הירא וחרד על דבר ה' אשרי לו ואשרי חלקו.

והמשנ"ב בביאור הלכה (ריש סי' לו) אחר שהביא ספיקו של הפמ"ג אם מה"ת חייב כל היום, או מה"ת די ברגע אחד שמניח, ומדרבנן כל היום, ובטלוח עכשיו שאין לנו גוף נקי. הסיק, דעיקרן של דברים דאם לא הניח יום אחד כלל לתפילין, ביטל מצות עשה, ובהניח רגע עליו קיים המצוה, אבל מצוה מן המובחר מה"ת להיותן עליו כל היום. ומדברי האליה רבה מבואר, דמי שיודע שיש לו גוף נקי אין לו לפטור עצמו ממצות תפילין כל היום. ופשוט שכוונתו שיודע לשמור עצמו מהיסח דעת וכו'. ובספר מעשה רב (סי' יח) כתב, שאם חושש ליוהרא מפני הבריות מותר בשל יד בלבד. ומ"מ טוב לעשות של ראש קטן והרצועות יהיו גם כן מכוסות מלילך בשל יד לבד. ואשרי המקיים כדינו, כמו שאמרו חז"ל שאלו תלמידיו את רבי אלעזר, במה הארכת ימים, אמר להם וכו', ולא הלכתי ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין. ע"כ. ובספר אפיקי מגינים (סק"ב) כתב, דלהניח פעם אחת ביום הוא חיוב גמור מה"ת ומיקרי חובת הגוף, אבל להניחן כל היום אף שהוא מקיים מצוה מה"ת מ"מ אינו חובת הגוף אלא מצוה כמו ציצית ומזוזה. ע"ש. גם בשו"ת משכנות יעקב (סי' מו) כתב דנכון מאד ליזהר בהם כל היום. ועיין עוד בזה בשאלות ממהר"ח וואלז'ין (סי' יג והלאה) ובשבילי דוד (סי' לה סק"ד), ובדעת תורה (סי' לה). ע"ש.

ודע שאין להביא ראיה ממה שאמרו בגמרא (יומא פו א) רבי יוחנן אמר, כגון אנא דמסגינא

ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין. דשאני התם דאחר שהתלמידי חכמים הורגלו לילך בזמנם עם תפילין כל היום, שהרי מצוה מן המובחר שהתפילין יהיו עליו כל היום, ממילא אם ילך בלא תפילין ד' אמות, הוי בכלל חילול ה' לפי מדרגתם. אבל אין הכי נמי אין חיוב ללכת עם תפילין כל היום.

ובהלכה ברורה (שם ס"ק א בברור הלכה) כתב דמדברי הרמב"ן והרשב"א (שבת מט.) שהקשו כקושית הריטב"א (שהובאה לעיל), ולא כתבו לתרץ שאין הנחת התפילין כל היום חובה מן התורה, משמע קצת דלא שמיע להו כלומר לא סבירא להו תירוץ זה, ולשיטתם חובה להניחם עליו כל היום, ועיין בתוספות (שבת מט ד"ה נטלם) ודו"ק. ועיין בשאלות דרב אחאי גאון פרשת בא (שאלתא מה) שכתב מי אמרינן כיון דכולי יומא זמן חיובא הוא כיון דברין מצפרא תו לא צריך, ומאי טעמא דהא בריך ליה מצפרא ועדיין לא שלים חיוביה וכו', ולכאורה משמע דסבירא ליה דהוי חיוב מן התורה להניחם כל היום, אולם יש לדחות שהרי בודאי אם הניחן בבוקר ורוצה לחזור ולהניחן מקיים מצות עשה בכל פעם שמניחן, אפילו אם תמצא לומר דאין חיוב מן התורה להניחן אלא רגע אחד ביום, וכשם שכהן הנושא כפיו כמה פעמים בכל יום מקיים בכל פעם מצוה מן התורה. וכו' ובכף החיים (סק"ח) הביא בשם רבינו האר"י בשער הכוונות (דרוש ה' דתפילין) ובפרי עץ חיים (שער התפילין פרק ד') דעיקר מצות תפילין היא בבוקר בעת התפלה, אבל בשאר היום אינה כל כך מצוה וחובה כמו בעת התפלה ע"ש, וע"ע בעולת תמיד (דף לא ע"א). ע"כ.

ד. עוד כתב בילקוט יוסף (סימן כח ס"ק יב) בשם החיד"א במחזיק ברכה (סוף סי' כה) בשם אור צדיקים, שאין לחלוץ התפילין עד אחר שילמדו בהם תחלה, כי לא יזכה האדם לקנות ג' חלקי הנשמה נר"ן, אלא אם כן ילמוד בתפילין, וביותר אם לומד בתפילין דרבינו תם. וראה

עוד בספרו מורה באצבע (סי' ד'). וכ"כ מהר"ח פלאג'י בכף החיים (סי' י' אות מג) בשם התיקונים, וכן הוא בבן איש חי (פרשת חיי שרה אות יא). וכתב בשו"ת יביע אומר חלק ג' (חלק אורח חיים סוף סי' ד'), ומה טוב ומה נעים ללמוד בכל יום חק לישראל עם תפילין דרבינו תם. ע"כ. וכתב בטהרת המים (מערכת התי"ו אות סו), דיניח תפילין בעסקו בתורה דהכי חייב, ומנודה לשמים אם אינו מניח, ויניח של ר"ת שסגולתו לשכל (חוקי חיים אות ד' סק"א).

ה. ולענין היסח הדעת בתפילין כתב בילקוט יוסף (סימן ל הארה ח) הנה לענין היסח דעת האסור בתפילין, יש לחקור מה חשיב היסח דעת, האם כשאנו חושב על התפילין שבראשו, ומסיח דעתו מהן עד שנדמה לו כאילו אינם עליו, חשיב כהיסח דעת, או דוקא בשחוק וקלות ראש בזה איכא היסח דעת. ונחלקו בזה הפוסקים. דהנה בסוכה (כו א) אמרו, תני חדא ישן אדם בתפילין שינת עראי, אבל לא שינת קבע. ותניא אידך בין קבע בין עראי. ותניא אידך לא קבע ולא עראי. לא קשיא הא דנקיט להו בידיה הא דמנחי ברישיה והא דפריס סודרא עלויה. עראי מותר וקבע אסור שמא יפיח בהם, דפריס סודרא עלויה, הניחם אצל מראשותיו בין קבע בין עראי מותר דלא ניתנה תורה למלאכי השרת. והרמב"ם (בפרק ד' מהלכות תפילין הלכה יג) כתב: מצטער ומי שאין דעתו מיושבת ונכונה עליו פטור מן התפילין. שהמניח תפילין אסור לו להסיח דעתו מהן. ע"כ. ויש לדייק, דפירושו כמשמעו, שלא יפריד כלל מחשבתו מהם. וכן כתב לדייק בשו"ת שאגת אריה (סימן לט). וכן יש להוכיח ממה שכתב הרמב"ם שם (הלכה יד), חייב אדם למשמש בתפיליו כל זמן שהם עליו, שלא יסיח דעתו מהם אפילו רגע אחד. והרי שחוק וקלות ראש לא שייך בזמן רגע אחד, דהאיסור הוא עצם השחוק והקלות ראש, מה שאין כן אי נימא דהיסח דעת היינו שלא יסיח דעתו מהם כלל, שייך שפיר האי לישנא אפילו רגע

אחד. וכן כתב בשו"ת משיב דבר (סימן ו').
[ועוד, דהא הרמב"ם כתב שיש למשמש
בתפילין בשביל שלא יסיח דעתו, הוי אומר
שהמשמוש הוא תיקון שלא להסיח דעתו
מהתפילין, ואי נימא דהיסח הדעת הוא השחוק
וקלות ראש, מאי אהני משמוש והוא שוחק.
אך אי נימא דהיסח הדעת הוא שלא יסיח
דעתו ולא יפריד מחשבתו מהתפילין, אתי
שפיר, דבמה שימשמש בתפילין לא תפרד
מחשבתו מהם. אך יש לדחוק, דעל ידי
המשמוש יזכור שלא לשחוק, כמו שאמרו
בגמ' (פ"ה דברכות) אנא תפילין מנחנא. ע"ש].

ומה שהתירו לישן עם התפילין שינת עראי,
כתב בשאגת אריה שם, דמה שאמרו שלא
יסיח דעתו מהן, לאו למימרא שיהא דעתו
עליהם כל זמן שמונחים עליו, אלא יש שיעור
וזמן קצוב לדבר, שיותר מאותו זמן הקצוב
לא יסיח דעתו מהן, ובתוך אותו זמן לא
מיקרי היסח הדעת. דלא ניתנה תורה למלאכי
השרת, דאיך אפשר שכל היום כולו תמיד
יהיה דעתו עליהן. [אלא שמלשון הרמב"ם
אפילו רגע אחד לא יסיח דעתו]. ועיין בגמרא
סוכה (כו ב) דמבואר שם, דשיעור שינת עראי
הוא כדי הילוך מאה אמה. ונמצא דזהו שיעור
היסח דעת בתפילין. ועיין בשו"ת שואל ומשיב
תנינא (חלק א' סימן פה ד"ה והנה) שכתב לחלוק
על השאגת אריה, והעלה, דהיסח הדעת
בתפילין מיקרי רק בעומד בשחוק וקלות ראש,
אבל כשעוסק בדבר אחר ואין דעתו עליהם,
לא מיקרי היסח הדעת. ושם העלה עוד, דאיסור
היסח הדעת בתפילין אינו אלא מדרבנן,
כיעו"ש. ובשו"ת משיב דבר הנ"ל כתב לבאר
שיטת הרמב"ם, דהיסח דעת בתפילין אינו
אסור משום ביזיון כמו שחוק וקלות ראש,
אלא שאינו מקיים באותה שעה מצות תפילין,
והרי הם כמונחים על הראש שלא לשם מצוה.
ולכן דוקא בשעה שאינו מצטער ודעתו מיושבת
עליו אסור להסיח דעתו ולבטל המצוה, אבל
מצטער הרי פטור באותה שעה מהתפילין,

אבל אינו אסור, כי הסחת הדעת אינה כשחוק
וקלות ראש שיש בהם ביזיון לתפילין. וכן
כשהוא ישן שינת עראי הרי אנוס הוא בזה
שאינו יכול באותה שעה להיות דעתו על
התפילין, ולכן אין עליו איסור היסח דעת.

ואמנם הרא"ש בברכות (כג א) הביא בשם רבינו
יונה, שכתב אחרת בדעת הרמב"ם, אהא דאיתא
בסוכה (כו ב) הנכנס לישן ביום רצה חולץ
רצה מניח. ואם תאמר, היאך שינת עראי מותר
והלא אסור להסיח דעתו מהם, ובשעה
שמתנמנם נמצא שמסיח דעתו. והיה אומר
רבינו יונה, דמתוך דברי רבינו משה ז"ל מצאנו
תירוץ לדבר זה, דודאי היסח הדעת לא הוי
אלא כשעומד בקלות ראש ובשחוק, אבל
כשעומד ביראה ומתעסק בצרכיו, אף על פי
שעוסק במלאכתו ובאומנותו ואין דעתו עליהם
ממש, אין זה נקרא היסח הדעת, דאי לא
תימא הכי היאך יכול אדם להניח תפילין כל
היום, וכן נמי כשמתנמנם אין כאן היסח הדעת,
כי הוא שוכח הבלי העולם, ואין כאן קלות
ראש. ע"כ. ועיין בשו"ת שאגת אריה (סימן מ')
שהעיר, שהרי מדברי הרמב"ם מוכח ההיפך,
דהיסח הדעת פירושו כמשמעו, שלא יפריד
מחשבתו מהם. וגם הרמב"ן בתורת האדם,
והובא בטור ובשלחן ערוך (יורה דעה סימן שפח)
כתב, דהיסח דעת היינו כפשוטו, שאין דעתו
מיושבת עליו.

ויש שכתבו ליישב, על פי מה שכתב הגאון
רבי זלמן בשלחן ערוך (סימן כח סעיף א') דאינו
נקרא היסח הדעת אלא כשעומד בקלות ראש
או שחוק, או מטריד דעתו כל כך לצרכי הגוף
עד שלבבו פונה מיראת שמים מחמת טרדתו.
אבל כשעומד ביראה ומתעסק בצרכיו, אף על
פי שעוסק במלאכתו ובאומנותו ואין דעתו על
התפילין ממש, אין זה נקרא היסח דעת, שאם
לא כן איך יכול כל אדם לילך בתפילין כל
היום. ע"כ. ואפשר לומר דדעת הרמב"ם כדעת
הרא"ש דאין היסח דעת אלא בשחוק וקלות
ראש, והא דמצטער פטור מן התפילין משום

דמטריד דעתו כל כך לצרכי הגוף עד שלבבו פונה מיראת שמים מחמת טרדתו, ואין דעתו עליו כלל, וכמו שכתב במגן אברהם (סימן לח ס"ק יב), דמיירי בשאי אפשר ליישב דעתו. מה שאין כן אומן באומנותו אף על פי שעוסק באומנותו, מכל מקום כיון שעומד ביראת שמים לא הוי היסח דעת. ואי משום מה שהרמב"ם הצריך למשמש בתפילין יש לומר כדכתיבנא, דעל ידי המשמוש יזכור שלא לשחוק. וראה במגן גבורים (סימן מד אות ב'). ע"ש.

ועיין בשו"ת הרמ"ע (סימן לט) שכתב, ומותר לאדם לעסוק במלאכתו ותפילין בראשו. וכל שאינו מפנה לבו לבטלה מיקרי אינו מסיח דעתו מהם כדברי הרא"ש. ע"כ. ומבואר שהבין בדברי הרא"ש, דאם מפנה לבו לבטלה איכא איסור היסח דעת. ובספר מצות תפילין (עמוד רמט) ציין לדברי הריטב"א (סוכה כו א) שהקשה על הא דתנן דמותר לישן בתפילין שינת עראי, וז"ל: ותמיה לי מילתא, היכי לא חיישינן להיסח הדעת ונאסור אפילו שינת עראי, יש לומר, דלהיסח הדעת לא קפדינן אלא כשהוא ער ולבו פונה בדברים בטלים, דבעינן שתהא כל מחשבתו בהם, אבל כל שאינו מפנה דעתו לדברים של חול, אף על פי שאין דעתו עליהם וכו'. ע"כ. והיינו, דלא קפדינן להיסח הדעת אלא כשהוא ער ולבו פונה לדברים בטלים, שהם לדברים שאין לו צורך, אבל כל שאינו מפנה לבו לדברים של חול, אין בזה היסח דעת. ועיין בעוד יוסף חי (פר' חיי שרה אות ג') שהעתיק מה שפלפל בזה בספרו מקבציאל בדעת הרמב"ם והר"ן והשאגת אריה, ושיעור היסח דעת. ע"ש.

ובספר תורת רבינו שמואל מסלאנט (עמוד ב') כתב ליישב, דבודאי עיקר קיום המצוה דתפילין שיזכור וירגיש תמיד שהן מונחים על ראשו, ואמנם בעת שישן בהם שינת עראי, אין חל עליו קיום המצוה, והוי דמונחים על השלחן, ואין איסור בדבר. וקצת משמע כן מלשון

הרמב"ם שכתב: ומי שאין דעתו מיושבת ונכונה עליו פטור וכו'. ומשמע שהוא פטור מן המצוה, ולא כתב בלשון אסור. מה שאין כן כשהוא ער ורוצה לקיים המצוה, בודאי דמחוייב אז למשמש בתפילין כל שעה ולא להסיח דעתו מהם. וכן משמע משינוי הלשון, דגבי ציץ קתני: שלא יסיח דעתו ממנו. וגבי תפילין קתני חייב למשמש וכו'. והיינו, שהרי גבי תפילין אפשר להפטר מלהניחן בעת שהולך לעבודתו, ורק שיסיים עבודתו צריך להניחן. ולכן אמרו חייב למשמש וכו'. אבל בציץ שאי אפשר לו להפטר מלישאו בשעת עבודה, לכן נקט בפשיטות דאסור להסיח דעתו ממנו. וע"ש מה שהאריך עוד בזה.

ולענין דינא, הנה רוב האחרונים הסכימו דלא חשיב היסח דעת אלא כשהוא עומד בשחוק וקלות ראש, וכמו שכתבו הב"ח, והט"ז, והמגן אברהם (סימן מד). ומכל מקום כתב המגן אברהם, מצוה מן המובחר שלא יסיח דעתו כלל. וכן כתב הפרי מגדים שם (סק"ב). וכן כתב בבאר היטב שם, ובמשנה ברורה ובביאור הלכה. והביאו ראיה לזה ממה שכתב באור זרוע (סימן תקפה), וז"ל: הילכך צריך אדם כשהוא לבוש תפילין לזכור שתפילין עליו ולא להסיח דעתו מהם, שלא ישן בהם ולא יפיח בהם, כי מחמת שזוכר שנושא שם הנכבד עליו, אינו בא לידי קלות ראש, ותופס יראת שמים בלבו וכו'. ע"ש. וראה בזה באורך בכף החיים (סי' כח אות ב'). ע"ש. וע"ע באורך בשארית יוסף להגאון רבי יוסף ידיד הלוי ח"ג (סימן א'). ע"ש.

ו. עוד כתב המג"א (שם) מנחם עזריה כתב בתשובה (סי' לט) שתיקן להניחן שנית במנחה ע"ש. ע"כ. ובבאר היטב (שם ס"ק ג) כתב ובערב שבת לא יניחם. של"ה. ויניח תפילין דר"ת במנחה. ובשערי תשובה (שם ס"ק ג) כתב דנראה דע"ש לאו דוקא, והוא הדין ערב יום טוב שאין להניחם, שלפי הטעם שכבר נתנוצץ קדושת שבת והיינו משום דתוספות שבת

דאורייתא דאם כן גם תוספת יום טוב דאורייתא כמ"ש הב"י (סי' רס"א ד"ה ומ"ש וזמנו) ע"ש, ועיין בשו"ת שמש צדקה (חלק א"ח סי' ז' וסי' ח') שהוכיח דליכא איסורא בזה מדינא והנהוג להניחם מבעוד יום קודם שתחול קדושת שבת אין מוחין בידו, אך (שם בס"י ז') כתב בשם המקובל מהור"ר בנימין כהן ז"ל ששאל לכמה גדולים בא"י ואמרו לו שאין להניח תפילין ע"ש. ע"כ.

ז. והגאון רבי שריה דבלצקי זצ"ל בספרו פאר יעקב הפליג מאוד במעלת המניח תפילין במשך כל היום, וכתב (עמוד שיא ואילך, ונדפס גם בספר מבקשי השלימות שנת התש"ל) ראוי מאד לכל אשר רוח מפעם בו, ומשתוקק לעלות במעלות התורה והיראה והעבודה, לזרו עצמו לקיים מצות תפילין כל היום בקביעות גמור. ומי יכול לשער את המעלות הגדולות שהאדם זוכה להן על די קיום מצוה זו, בכל רגע ורגע, ראשית כל, הוא מקיים בכל רגע ורגע שמונה מצוות עשה, וכמ"ש בכתר ראש הגר"ח מולאזין זצ"ל (בסעיף ט"ו) לילך בתפילין כל היום ומותר אף במשא ומתן ואכילת עראי ג"כ מותר, כדמצינו בחז"ל דהוי מנחי תנאי ואמוראי תפילין כד הוי אזלי לבהכ"ס והוי מנחי בסמוך. וכן בירושלמי (פ"ב דברכות) ריב"ז לא הוי תפילין זזין מיניה לא בקייטא ולא בסיתוא, ור' יוחנן כד הוי אזיל לבית המרחץ היה לובשם עד בית הסמוך למרחץ, ובצאתו חזר ולבשם ואף בשעה שעוסק בתורה חייב להפסיק וללובשן ולא נקרא היסח הדעת כ"א שחוק וקלות ראש, אך אסור לדבר בהם דברים בטלים ח"ו שעונשו כפול כו', עוד אמר בשם רבו הגר"א ז"ל שהצטער הרבה על הדור הזה, שמבטלין עיקר המצוה דתפילין שמצותה כל היום, כידוע שבעל הסמ"ג היה מסבב העולם להזהיר לכל ישראל שילבשו בגד בת ד' כנפות עם ציצית, כך אילו היה בכוחותיו היה סובב את העולם להחזיר עטרה ליושנה, שיניחו ישראל תפילין כל היום, והעיקר ליהזר שלא

לישן בהם ושלא להפיח ח"ו, ובנקל יכול ליהזר ולקיים המצוה. ובכל שעה מקיים הלובשו שמונה מצות כדברי חז"ל (מנחות מד) א"ר ששת כל שאינו מניח תפילין עובר בשמונה עשין, וליוהרא לא חיישין, והלואי שגם הרואים יעשו כן, ואמר בשם רבו הגר"א ז"ל דבזמן הזה אינו שייך יוהרא, ואדרבה נכון לפרסם, והרוצה להתנהג בפרישות יפרסם שרצונו לפרוש ולהצטדק, וזולת זה לא יפטר מהם, אך שלא להפליג בפרישות כאילו מובדל מן העולם, והעיקר שיהיה הכל לשם שמיים. (עיין בשו"ע או"ח סימן לז, א, ב. באר היטב, א, משנה ברורה א. וביאור הלכה).

שנית. הלא ידוע ומפורסם שחטא בטול תורה חמור עד מאד, ובמדרש אבכיר אמרו חז"ל, והובא זה בהרבה ספרי יראים, על הפסוק, לא תרפיני עד בלעי רוקי, שאפילו על זמן קצר כבליעת הרוק עתיד אדם ליתן דין וחשבון. וכמעט שאין אדם ניצל מחטא זה, אם מעט ואם הרבה. אמנם ע"י קיום מצות תפילין הוא ניצל גם מחטא זה, וכמו שאמרו חז"ל ברוח קדשם במסכת תפילין, אמר להם הקב"ה בני הוו נותנים תפילין על ראשיכם ועל זרועותיכם ואני מעלה עליכם כאילו הוגים בתורה יומם ולילה וכו'. וכ"ה במדרש תהלים (מזמור א), ובמכילתא (בא פרשה י"ז אות קיד) ואם כן הרי זו הצלה לאדם לנצח נצחים (כמובן, שאין כוונת חז"ל בזה דעל ידי זה יוכל האדם להתבטל במידת מת"ת ח"ו, אלא הכוונה היא רק לזמנים כאלה שאינו לומד בהם, בהיותו עוסק או בדברים כאלה שלפי דעתו פוטרים אותו מת"ת אז. למרות שאליבא דאמת אינו פטור אז, או למצבים כאלה שהוא באמת פטור מת"ת מצד היותו עוסק במצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים, ואפי"ה אם לבש אז תפילין מעלים עליו כאילו קיים גם אז מצות ת"ת).

ושלישית. קיום מצוה זו מצילה את האדם בדרך כלל מהחטא, ועוזרת ומסייעת לו לעלות במעלות ובסולם בית אל, וכמ"ש הרמב"ם (בפ"ד מהל' תפילין, הלכה כ"ה) קדושת תפילין קדושתן גדולה היא שכל זמן שהתפילין בראשו

הקודש, שהם עצמם "אות" לישראל, ומצדם מתעטרים ישראל בעיטוריהם בלי השתדלות אחרת, מה שאין כן שאר הימים, שאי אפשר להשיג העיטורים אלא בהשתדלות הזו, וכו'.

הרי לפנינו שלש מעלות אדירות המכוונות לטובת האדם ולהחיותו כהיום הזה (כי כל המניה תפילין מאריך ימים שנאמר "ה' עליהם יחיו" מנחות מד.) ולעולם הנצח. בהיות שכל רגע ורגע שאדם מקיים מצות תפילין יש לו אותן המעלות שהן קיום ח' מצוות עשה בכל רגע ורגע, הצלה מביטול תורה, ושמירה על מהותו הרוחנית של האדם שלא ידרדר למטה, אלא עוד יעלה מעלה מעלה. ומי לא יודע כמה צריך האדם שמירה ע"ע בכל רגע ורגע מאין הפוגות.

ובספרי הקטן פאר יעקב (במעלות קיום מצוות תפילין כהלכתה וחקירות בהלכה למעשה וכו'. בני ברק תשכ"ז ונדפס לעיל) הארכתי הרבה בכל הענינים הקשורים במצוה זו, ושם העתקתי כל מה שנכתב משם הגר"א בענין זה שכידוע היה רבנו הגר"א זצ"ל אפטרופוס גדול לקיום מצוה זו, ולהחזיר עטרה ליושנה לקיימה כל היום.

וכאן נביא רק שלש דוגמאות עד כמה חרדו חז"ל, והיו זהירים במצוה זו, ולרגעים תבחננו. ראשית מ"ש הרמב"ם (בפ"ד מהלכות תפילין הכ"ה) דאמרו עליו על רב שלא הלך ד' אמות בלא תפילין. ובסוכה (כ"ח ע"א) איתא כה"ג על ר' יוחנן בן זכאי ותלמידו ר' אליעזר, וכן איתא במס' תפילין, שר' אליעזר הלך למקום אחד אצל בעה"ב אחד, נהגו שיטבול במערה פשט ר"א את כליו פשט את תפיליו, אמר ליה רבי והלא מי מערה זו יפים משל זו, ולא היה בין זו לזו אלא ד' אמות. לבש ר"א את כליו ונתן תפיליו. שלא היה מהלך ד' אמות בלא תפילין, כך היה ר"א עושה מצות תפילין קבע.

ובירושלמי (ברכות פ"ב הל"ג) ביעקב תרמוסרה כשהיה יוצא מהמרחץ היה אומר להן קינתוין, שאתון בעיאן מבטלה מצוותא מינן, וזה עבור שהיו מאחרין מלהביא לו התפילין עיי"ש כל

של אדם ועל זרועו הוא עניו וירא שמים, ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטלה, ואינו מהרהר מחשבות רעות אלא מפנה לבו בדברי האמת והצדק, לפיכך צריך אדם להשתדל להיותו עליו כל היום שמצותו כך היא, וכ"כ החינוך (במצוה תכ"א), כי היא עיקר גדול ושמירה רבה מן העבירות וסולם חזק לעלות עמה להכנס בעבודת הבורא ית"ש. (זהר פרשת תולדות דף קמא ע"א) והשתא ישראל אתתקפו ביה ברזי דפקודי אורייתא, כגון דכל יומא ויומא אתתקיף בר נש בציצית דאיהו מצוה, ובר ש אתעטף ביה. הכי נמי בתפלי דמנה ארישיה ובדרועיה דאינון רזא עלאה כדקא חזי, בגין דקב"ה אשתכה ביה דאתעטר ביה בתפלוי ואתעטף בציצית, וכלא רזא דמהימנותא עלאה. ועל דא מאן דלא אתעטף בהאי, ולא אתעטר להתתקפא בתפלי בכל יומא דמי ליה דלא שריא עמיה מהימנותא, ואתעדי מניה דחילו דמאריה וצלותיה לאו צלותא כדקא יאות. [עיי' בספר דרך ה' לרמח"ל (חלק רביעי אות ז) וז"ל: אך ענין התפילין הוא יותר גדול מן הציצית הרבה, והוא כי נתן הבורא יתברך, לישראל שיהיו ממשיכים עליהם המשך ממש מקדושתו, יתברך ויתעטרו בו, באופן שכל בחינותיהם הנפשיות והגופיות יתייחסו תחת האור הגדול הזה ויתוקנו בו תיקון גדול. והוא מה שאמר הכתוב (דברים כח, י) "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ברכות ו, א) ותלה ענין זה במצוה זו בכל הלכותיה ופרטותיה. ואמנם שני אברים ראשיים באדם, ובהם הנשמה מתגברת תגבורת גדולה, והם המוח והלב, וציוה הבורא יתברך שיימשך האור הזה אל המוח תחילה על ידי תפילה של ראש, ויתוקנו בו המוח והנשמה שבו, ויתפשט אחר כך על הלב על ידי תפילה של יד שכנגדו, ויתוקן גם הוא בו. ועל ידי זה נמצא כולו בכל בחינותיו נכלל תחת המשך הקדושה הזאת ומתעטר בה, ומתקדש קדושה רבה. וכו'. ובאות ח' כתב וז"ל: והנה נצטוינו להתעטר בעיטור זה כל הימים, חוץ מימי

הענין, הרי שגם על זמן מועט הקפיד וקרא את זה בשם ביטול מצוה.

והנה אף שאין בכחנו להשתוות להם, אבל מכל זה נקח עכ"פ מוסר לעצמנו להרבות בלבישת תפילין בכל מאי דאפשר.

ועל אודות האנשים הטוענים דאין יוכלו להנצל מהיסח הדעת מצוה להודיעם, כי כבר נפסקה ההלכה במעשה רב (אות י"ח) דאין היסח הדעת אלא שחוק וקלות ראש ודברים בטלים, וכדעת הרא"ש והר"י ועוד, אבל אין חיוב להחזיק את המחשבה בענין זה, באופן חיובי, ומותר לעשות בהם מלאכתו, ולדבר בהם דברים שהם לצורך פרנסתו וצרכיו. וכללא דמילתא דכמעט מה שמותר לדבר בלא תפילין מותר לדבר עם תפילין, ומה שאסור, אסור גם בלא תפילין, אלא שעם התפילין עונשו כפול.

וכדאי להעתיק בזה מה שסיפר לי ידידי הרב הגאון ר' שאול קוסובסקי זצ"ל, שפעם אחת שאל את פי מרן החזון איש זצ"ל, דאם הוא לבוש בתפילין ובא אחד אליו לעשות חוזה וכדומה. אם יפשוט לפני זה את התפילין. וענה לו דאפילו אם הוא בלא תפילין כדאי ללבוש את התפילין לפני עריכת החוזה. כי לערוך חוזה בתפילין שזוהי פרנסתו הוא היתר גמור, ועוד מקיים באותה שעה הרבה מצוות עשה כנ"ל.

ויש הרבה הטוענים שלא ראו הנהגה זו אצל רבותיהם ושאר גדולי ישראל, וממילא אינם רוצים לנהוג ולהצטדק יותר מהגדולים, בבחינת חזינן לרבנן קשישא דעבדי הכי. טענה זו אינה רק בדבר הזה, אלא היא גם כן מתפשטת על עשרות מעלות והנהגות שונות בעבודת ה' ולימוד התורה"ק. על טענה זו יש להשיב

באופן כללי כי הנה כבר הרבה מאות שנים ואולי משעת חורבן הבית, שעם ישראל נפרד לכתות ופלגים בתורה ועבודה, לא ראי זה כראי זה, ולא ראי זה כראי זה, הצד השווה שבהן שכולם אהובים ברורים וקדושים, ורוצים להגיע למעלות השלימות ולהתקרב ליוצר כל. ומי שרוצה וחפץ באמת להיות עבד ה' האמיתי בתכלית השלימות, צריך לנקוט בשיטה לקבל על עצמו, עד כמה שבאפשרותו את הדברים הטובים והמועילים שנמצאים בכל כחה ובכל זרם וזרם של עבדי ה'. אם ינקוט האדם בשיטה זו ממילא לא תהיינה לו שום קושיות ותמיהות על אף אחד, ודבר זה יסיר ממנו גם את השנאה והסלידה החבויה במעמקי הלב, כידוע, לכתה ולזרם האחר.

בזמננו כמעט שאי אפשר לו לאדם המשתוקק לעלות בדרך העולה בית אל, אלא לנקוט בשיטה זו, ואז יוכל לקוות שבהגיעו בעז"ה לבן ק' לא יהיה כבן כ' במעמדו הרוחני, בכל הפרטים. וכדנקטו גדולים וצדיקים ז"ל בדורותיהם ובדורותינו וע"ש באורך שמנה ממעשי הגדולים בזה. ע"כ.

ח. ומה שכתבנו דבמקום שלא נהגו להניחם במשך היום יש לחוש ליוהרא, כיון דסוף סוף היא מידת חסידות דההכרעה כדעת רוב הראשונים כדלעיל שבמשך היום היא מצוה קיומית ולא חיובית, ממילא אם במקומו לא נהגו כן, יש לחוש ליוהרא, ובפרט אם הרבנים באותו מקום לא נהגו בהנחת תפילין במשך היום, וכן אמר לי האדמו"ר רבי אלעזר אביחיצירא זיע"א והבאנו דבריו בזה בספר אמר רבי אלעזר (פנימי, ערך יוהרא), אלא א"כ הוא חסיד מפורסם, או שמניח תפילין של יד בלא שירגישו בו, וכיוצ"ב.

סימן קכז

(שו"ע אורח חיים סי' תקס"ו ס"ב)

שאלה:

נשאלתי בתענית שמתענים הציבור משום תשובה כגון ערב ר"ח שובבי"ם ז' באדר כ' סיון ימי אלול וכיו"ב, האם כשיש עשרה מתענין מוציאין ספר תורה לקריאת ויחל ונשיאת כפים במנחה.

תשובה:

כשיש עשרה מתענין בתענית של תשובה כגון ערב ר"ח שובבי"ם ז' באדר כ' סיון ימי אלול וכיו"ב, מוציאין ספר תורה לקריאת פרשת ויחל, ואומר השליח ציבור ענינו בין גואל לרופא, וכשמתפללים במנחה סמוך לשקיעה נושאים הכהנים כפיהם.

א. בשולחן ערוך (סימן תקס"ב) כתב מרן ז"ל כשהצבור גוזרים תענית על כל צרות שלא תבא עליהם, וכן בתעניות שני וחמישי ושני שאחר הפסח ואחר החג, שנוהגים באשכנז להתענות הצבור, נהגו הראשונים לומר שליח צבור עננו בין גואל לרופא, ולקרות ויחל. ויש שתמהו עליהם והקשו עליהם, והרא"ש יישב קושיתם, הילכך למנהג הראשונים שומעין, ומיהו היכא שגוזרים תענית שלא לשום צורך, אלא לשוב בתשובה, יש נוהגים לדונו כתענית צבור לענין עננו בין גואל לרופא וקריאת ויחל, ויש נוהגים לדונו כתענית יחיד שאף שליח צבור אינו אומר עננו אלא בשומע תפלה ואין מוציאין ספר תורה.

ובב"י כתב ונהרא נהרא ופשטיה, ובהערות (איש מצליח על המ"ב שם) כתבו שאין אומרים סב"ל במקום מנהג, ובכף החיים (ס"ק כד) כתב משמע דבמקום שאין מנהג שב ואל תעשה עדיף משום ספק ברכות וכן הוא דעת המגן אברהם והאליה רבה.

ובתורת המועדים (אדר עמוד ח) כתב שנחלקו האחרונים בזה, דהנה הגאון רבי ישועה שבאבו בתשובה שהובאה בשו"ת גנת ורדיח (חלק אורח חיים כלל א סימן לג) כתב שלא ישאו הכהנים כפיהם בתענית שנהגו להתענות ביום שבעה באדר והגאון המחבר בתשובתו (שם סימן לד) כתב לדחות והעלה שהכהנים נושאים כפיהם ע"ש דבריו והגאון רבי ישועה שבאבו הניף ידו שנית בשו"ת פרח שושן (חלק אורח חיים כלל א סימן ז) וכתב לדחות דברי הגנת ורדים, ולחזק דבריו הראשונים ע"ש, ובספר יד אהרן (סימן קכט, הגהות הטור) כתב להוכיח מדברי המהרי"ל שאין לומר נשיאות כפים במנחה בכיוצא בזה, וכתב, שאפשר שאילו היה הגנת ורדים רואה דברי המהרי"ל, היה חוזר בו, ע"ש. והובא בספר שלמי צבור (דף קמב ע"ג), ועיין עוד בשו"ת מוהר"ש הלוי (סימן יא). ע"ש. וכן כתב הגאון רבי עקיבא איגר בהגהותיו לשולחן ערוך (סימן קכט) וכן דעת אאמור"ר מרן הראש"ל [זצ"ל] הובאה בילקוט יוסף (חלק ה' מועדים עמוד תקנב) ע"ש, ושם ואל תעשה עדיף. ע"כ. וכ"כ בחזון עובדיה (פורים עמוד לה).

ב. אולם בחזון עובדיה (ארבע תעניות עמוד צט) כתב שהרב גנת ורדים (שם ס' לד) כתב דשפיר דמי שהכהנים ישאו כפיהם, כיון שכל הצבור עומדים בתעניתם, ומתפללים מנחה עם דמדומי חמה, אין לחלק בין תענית צבור לתענית דיחידים, והמהר"ש הלוי לא נחית לחלק בזה, אלא שנידונו היה תענית אסתר כתב שתענית אסתר נחשב כתעניות צבור שיש בהם נשיאות כפים, ואין הכי נמי שאף שתענית דיחידים מודה הרב שהכהנים נושאים כפיהם. ע"ש. ולכאורה יש להעיר ע"ד מהר"י שבאבו, שמדייק מהרמב"ם והטור שכתבו כגון ט' באב וי"ז בתמוז, שהרי מרן השו"ע (סי' קכט) פסק כד' הרמב"ם והטור, והשמיט הלשון כגון ט'

באב וי"ז בתמוז, אלמא דס"ל דלאו דוקא תפסו כן. שו"ר שבספרו פרח שושן (כלל א' ס' ז') חזר ושנה פרקו, והרגיש מהא דמרן השמיט הלשון הנ"ל, וכתב שי"ל שסמך על מ"ש בש"ע (ס' תקסו), כל "תענית צבור" יש בו נשיאות כפים במנחה חוץ מיוהכ"פ, דמשמע דדוקא תענית צבור. הלכך ז' באדר ושובבי"ם ועשי"ת אין בהם נשיאות כפים. וסיים, ומ"מ מודינא שבמקום שנהגו לישא כפיהם בימים הנזכרים אין לבטל מנהגם, שמכיון שמנהג אבותיהם בידיהם מאן מרמא להו מידם, והרי מנהג אבות תורה הוא, וכדקי"ל בתענית (כח:), וכ"ש שאין בדור הזה מי שיוכל לשנות מנהג שנהגו בו הקדמונים. עכת"ד. [וע' בספר משנה ברורה (ס' קכט) בשער הציון אות ה].

וראיתי להרב יד אהרון (ס' קכט) שהביא מחלוקת הגינת ורדים והפרח שושן, וכתב שמדברי מהרי"ל שהובאו במג"א (ס' קכא) משמע שבתענית יחידים אין נשיאות כפים. ואפשר שאם היה רואה הרב גנת ורדים דברי המהרי"ל לא היה פוסק שיכולים לומר נשיאות כפים בתענית יחידים. ע"כ. והנה ז"ל המג"א (ס' קכא סק"ג), על מ"ש מרן השו"ע שיחיד אין לו לומר ברכת כהנים, (כלומר שלא יהא אומר בתפלת הלחש או"א ברכנו בברכה המשולשת בתורה וכו'). והמהרי"ל כתב, שיחיד אומרו, וגם במנחה בתענית צבור אפילו מי שאינו מתענה אומרו, ובתענית יחיד אומרו היחיד, אבל ש"צ אינו אומרו אפילו בערב ר"ה דלא מיקרי תענית ציבור. ע"כ. ובאמת שבמהרי"ל (עמוד רסו) אין לשון הזה כלל, ולא כתב אלא שבתענית צבור אומר או"א ברכנו, וכן אפילו מי שלא התענה יאמר ג"כ או"א. ע"כ. ותו לא. והשאר הם דברי המג"א. ואף הרמ"א בדרכי משה שם שהביא דברי המהרי"ל, לא כתב הדברים שהובאו במג"א הנ"ל [אלא שאחר שכתב שתענית ערב ר"ה א"צ להשלים ואין קוראים בו ויחל, הביא בשם המנהגים (של מהר"א טירנא מנהג ערב ר"ה), שאין לומר בו

ברכת כהנים, ומזה אין ראייה, כיון שאין משלימין התענית]. ומעתה אין הכרח בדברי היד אהרן לדחות דברי הגנת ורדים. והנה הגאון מהר"י אלגאזי בשלמי צבור (דף קמב ע"ג) פסק כד' הגנת ורדים שכשם שיש נשיאו כפים במנחה של תענית צבור, כן הדין במנחת יחידים המתענים. והרב המגיה הביא מ"ש מהר"י שבאבו לחלוק על הגנת ורדים. ושכ"כ היד אהרן (הנ"ל). ע"ש. ובעיקרי הד"ט (ס' ה' אות ג'), אחר שהביא דברי הפרח שושן כתב בזה"ל: ומנהגנו פה פרינצי שבימי השובבי"ם אם מתפללים סמוך לשקיעת החמה אומרים ברכת כהנים אע"פ שיחידים הם ונער יכתבם. ואם מתפללים מנחה גדולה אין אומרים ברכת כהנים.

ועינא דשפיר חזי בספר תיקון יששכר (דף סד ע"ב) שכתב, ונהגו באלו המשמרות בערב ר"ח משנת שי"ט עד עתה שנת שכ"ג פה עה"ק צפת, שנוהגים שבכל יום ערב ר"ח מתקבצים בבהכ"נ עשרה מתענים מכל קהלות צפת ויושבים כל היום וקוראים כל התהילים עד המנחה ומוציאים ספר תורה וקוראים בפרשת ויחל, והש"צ אומר עננו בין גואל לרופא, במעמד כמה מחכמי העיר, וכמה פעמים היה ביניהם גדול דורינו החכם השלם הרב הגדול מהר"ר יוסף קארו נר"ו וחברי ישיבתו עמו ביום משמרתו, ומוציאים בה ס"ת וקוראים בפרשת ויחל והש"צ אומר עננו וכו'. עכת"ד. והביאו הכנה"ג (ס' תקסו הגב"י) בקיצור. וכתב ע"ז, ולפ"ז נושאים כפיהם במנחה, וכמו שכתבתי בהגה"ט בשם מהר"ש הלוי (סימן יא). ומבואר מדבריו שאף בתענית דיחידים ואינו תענית ציבור מתקנת חכמים, הכהנים נושאים כפיהם במנחה. וכדעת הגו"ר. ומ"ש הפרח שושן שהחסידים ואנשי מעשה שראה, לא היו אומרים עננו בין גואל לרופא, חומרא בעלמא נקטי. וכ"כ בשו"ת זקן אהרן (ס' כא), ומנהג קדום בכל תפוצות ישראל לקבוע ברכת עננו ולקרות ויחל בכל תענית צבור שמתענים,

ושבעה באדר, שאם יש עשרה מתענים, הכהנים עולים לדוכן ונושאים כפיהם במנחה, כמו ביום תענית צבור. ושכן כתב גם הגר"ש דבליצקי שהמנהג פשוט בירושלים בין הספרדים והאשכנזים שהכהנים נושאים כפים בתעניות אלו. והוכיח בירחון אוצרות ירושלים (חלק נט-ס), שכן דעת רוב הפוסקים, שכן דעת הרה"ג רי"ש אלישיב, שנושאים כפים גם בתענית יחידים. ע"ש. הילכך אף שהגאון רעק"א (סי' קט) כתב להחמיר כדברי הפרח שושן, מ"מ נראה שהעיקר להלכה כדברי הגנת ורדים, שכהנים נושאים כפיהם אף במנחה של תעניות יחידים, כשיש עשרה מתענים, כגון תעניות בה"ב, ושובבי"ם, ושבעה באדר. וע' במזבח אדמה (סי' קט), ובשו"ת דבר משה ח"א (חאו"ח סי' מ), ובשו"ת ויקרא אברהם (סי' כ). ודו"ק ע"כ. מחזון עובדיה (ארבע תעניות), ומשנה אחרונה עיקר.

ומנהג אבות תורה הוא. וכ"כ עוד שם (בסי' מד דף מב רע"א), בענין תעניות בה"ב, שהמנהג ברוב המקומות שמתקבצים במנחה עשרה מתענים או יותר ומתפללים כמו בתענית צבור. ע"ש. וע' במאירי (תענית כו:), שכתב, ומנחתא דתעניתא פירושו של ד' צומות או קצת תעניות שאין בהם תפלת נעילה, כענין תעניות של עכשיו נושאים כפיהם במנחה. ע"ש. (וע' בשו"ת מים רבים חאו"ח סי' נ, ובס' משנה בביאור הלכה סי' תקס"ו ס"ב ד"ה ויש. ולא ראו דברי התיקון יששכר הנ"ל ודו"ק). וכן העלה בשו"ת התעוררות תשובה (חאו"ח סי' נט) שמכיון שרשאים בתענית שובבי"ם לקבוע ברכת עננו בין גואל לרופא, כשיש עשרה מתענים, רשאים גם הכהנים לישא כפיהם. ע"ש. והן עתה בא לידי ספר "ואני אברכם", וראיתי לו (בעמוד מ), שהביא מ"ש הגר"מ טוקצינסקי בלוח א", שנוהגים בארץ ישראל בתעניות בה"ב ובתעניות שובבי"ם

סימן קכח

(שו"ע יורה דס"ה סי"א)

שאלה:

נשאלתי ברין בעל תשובה שנולד לו בן ואביו אינו שומר תורה ומצות עדיין, האם מותר לכבד את אביו בסנדקאות.

תשובה:

טוב להסביר לסב התינוק שאינו שומר תורה ומצות במעלת סנדק שהוא צדיק והוא לטובת התינוק, ויעשה זאת בחכמה בלי לפגוע בו, ואם רואה אבי הבן שאביו אינו משתכנע, צריך לכבדו בסנדקאות אף שאינו שומר תורה ומצות מדין כבוד אב, ויש בזה גם מדין הכרת הטוב, וטוב שיקבל עליו לשמור לפחות שבת אחת, כמו כן טוב שיסייע תלמיד חכם בשעת המילה

לאחוז ברגלי התינוק, אבל אין ליתן לשאר קרובים או מכובדים שאינם שומרי תורה ומצות חוץ מההורים לשמש כסנדק, מפני שמוכת הילד בסנדק צדיק קודמת.

א. בשולחן ערוך יו"ד (סימן רסה סי"א) כתב נוהגין לעשות כסא לאליהו, שנקרא מלאך הברית, וכשמניחו יאמר בפיו שהוא כסא אליהו. וברמ"א (שם) כתב ונוהגין להדר אחר מצוה זו, להיות סנדק לתפוס התינוק למולו (הגהות מיימוני פרק ג' דמילה). ויפה כח הסנדק מכח המוהל להקדימו לקריאת התורה, דכל סנדק הוי כמקטיר קטורת (מהרי"ל בשם רבינו פרץ). וכתב הרמ"א (בסימן רסד ס"א) ויש לאדם לחזור ולהדר אחר מוהל ובעל ברית היותר טוב וצדיק (א"ז).

ב. ומו"ר מרן הראש"ל כתב בילקוט יוסף (שובע שמחות ח"ב פרק ט ס"ג ואילך) אף על פי שמצוה בו יותר מבשלוחו, מכל מקום אבי הבן המכבד תלמיד חכם, לישב סנדק אצל בנו, עדיף טפי, וכן במוהל מומחה המהדר במצוה זו. אבל אם אבי הבן מוהל, ראוי שהוא עצמו ימול את בנו, אלא אם כן יש איזה מניעה מצד איזה סיבה נכונה. ובאר שם דבשו"ת דברי יוסף אירגאס (ס"ס כו) כתב, דהא דאמרינן מצוה בו יותר מבשלוחו, היינו כשאין עדיפות בשלוחו יותר ממה שיש בו, אבל אם עושה שליח תלמיד חכם להיות סנדק, עדיף טפי שתיעשה המצוה על - ידי שלוחו. ע"ש. וכיוצא בזה כתב התבואות שור (סימן כח) שיפה נהגו במצות מילה להזמין מוהל המהדר אחר מצוה זו. אף - על - פי שאבי הבן עצמו יודע למול, ודלא כהש"ך בחושן משפט, ומכל שכן אם הוא גדול שיש כבוד גם כן למצוה, על דרך שאמרו חז"ל בסוטה (יג א) הניחו לו כבודו בגדולים וכו'. והא דקיימא לן מצוה בו יותר מבשלוחו, הוא דוקא כשעושה כן מפני שאין רצונו לטרוח בעצמו, מה שאין כן אם עושה כן דרך כבוד. והסכים עמו מרן החיד"א בברכי יוסף (יו"ד סימן רסד). אמנם בספרו ראש דוד (פרשת פנחס) הביא דברי הכרתי ופלתי, שאם מכבדו דרך כבוד במצוה אסור להמנע מעשיית המצוה בעצמו, מה שאין כן דרך שליחות דבכל התורה כולה שלוחו של אדם כמותו. ועיין עוד בספר המקנה קידושין (כט א) ובשו"ת רב פעלים חלק ב' (סימן לה). וראה בכל זה בשו"ת יביע אומר חלק ד' (דף צה ע"ב. חלק אורח חיים סימן כג אות יג). ועיי"ש.

ג. יש נוהגים לכבד בסנדקאות בבן הראשון את אבי הבעל, ובבן השני את אבי האשה. אולם אם אבי הבעל מוחל על כבודו לטובת אבי האשה, אפשר לכבד את אבי האשה לשבת סנדקאות בבנו הראשון. וכן הוא הדין אם מחל על כבודו כדי לכבד את אבי אביו, (הסבא) שמותר לעשות כן. דכן כתב הגאון מהר"ח פלאג"י בשו"ת חיים ביד (סימן עה), והביא

דבריו בשו"ת יביע אומר חלק ה' (דף רכו ע"ב. חלק יורה דעה סימן כא אות ג) וכתב על זה, דמה גם במקומותינו שאנו רואים מעשים בכל יום אצל אחינו האשכנזים שנוהגים להקדים את אבי האשה לסנדקאות, וגם לקוראו קודם על שמו של אבי האשה. והביא סמך למנהגם. מהמדרש: אשה כי תזריע וילדה זכר, אשה מזרעת תחלה יולדת זכר, ומכיון שבא מכוחה, ראוי לכבד את קרוביה תחלה. ע"ש. ואמנם בספר ויקרא אברהם (דף קכה) כתב, שמנהגם שאבי האשה קודם. ע"ש. ולכן אם בני קהלתו נוהגים כן, לא ישנה מהמנהג מפני המחלוקת.

ד. וכתב שם בילקוט יוסף דבעל תשובה שאביו מחלל שבת בפרהסיא, ומבקש להיות סנדק אצל בנו, מעיקר ההלכה אין איסור ליתן לו להיות סנדק, שיתכן שעל ידי כך יקרב אותו שיחזור גם הוא בתשובה. אך יותר עדיף שיעשה הכל לשכנעו בלי שתהיה מחלוקת, שדבר חשוב הוא להביא גדול בתורה לישב סנדק, וכדומה, ויכבד את אביו בעמידה לברכות, שהרי הסנדק משפיע על התינוק לקדושה וטהרה ויראת ה'. וכתב היעב"ץ במגדל עוז (נחל תשיעי ראש א') שלא יקח סנדק או מוהל באהבת אדם או בשביל תועלת אם אינם ראויים כי תקנת הנער תלויה בכוונת המטפלים בו. ע"ש. ומסתבר, שאין בזה חיוב כיבוד אב ואם, ואמנם היעב"ץ הנ"ל כתב, שתקנת הנער תלוי בכוונת המטפלים בו, ולכן יש להשתדל ולשכנעו שיותר על דבר זה בלי מחלוקת. וכתב בספר אות חיים ושלום (אות ד') שיש נהגו שהחכם שבאותו מקום יהיה הסנדק, כדי שאם יהיה ספק בקטן המסורבל בבשר אם נימול כראוי, יהיה החכם הסנדק מעידו שנימול היטב. ועיין בשו"ת תורה לשמה (סימן נ') שכתב, דמי שקנה בדמים את מצות הסנדקאות, עדיף ממי שקיבל בחנם ללא תשלום. ע"ש. ע"כ.

ובילקוט יוסף (כיבוד אב ואם עמוד שצד) כתב דבשו"ת הלל אומר (סימן קמח) כתב שיש להמנע

מליטן סנדקאות לאביו רשע, והביא שם מה שכתב בשו"ת דברי מלכיאל (חלק ד' סימן פו) בענין ליתן לעכו"ם לישב סנדק דאסור, אפילו אם יתעקש בעל הברית ולא יתן למול את בנו באופן אחר, ומוטב שישאר ערל והילד ימול את עצמו כשיגדל, ע"ש שהאריך בזה. והוא הדין גבי מומר, לא מבעיא במומר שעבר לדת אחרת, אלא אפילו במומר באופנים אחרים אסור, כיון שהסנדק עושה ב' מצוות מחזיק את התינוק ונטפל למצות מילה [חתם סופר אורח חיים סימן קנט], והמוהל שיעבור על זה אסור לו יותר לעסוק במצות מילה דהוי כמומר לערלות (דברי מלכיאל שם) ועיין בספר כורת הברית (סימן רסה) על דברי הרמ"א בסעיף י"א שכתב, שנוהגים להדר אחר מצוה זו לגודל ערכה וקדושתה, שיפה כח הסנדק מכח המוהל, ודוד המלך התפאר, שעל ברכיו הוא עושה סנדקים. ומהרי"ל כשהיה סנדק טבל במקוה, כדי להכניס את התינוק בטהרה לברית. ע"ש.

וראיתי מי שנסתפק במי שלפי מנהג בני עדתו מכבדים את הסבא בסנדקאות, והסבא הוא חילוני דיש לומר שמאחר שזה אינו מעיקר הכיבוד של מאכילו ומשקהו מכניס ומוציא, ממילא אינו חייב מצד כיבוד אב ואם ומאחר שכאן הוא חב לתינוק, שסגולת הסנדק להשפיע על הולד, ויהיה לתינוק זה הפסד מזה. וממילא אין לו ליתן לסבא לישב סנדק. אך יתכן דלא מיקרי חב לתינוק, כיון שזהו ענין סגולי בלבד, ואם כן הדר דינא שבמקום שהבן לא נפסד צריך לשמוע בקול אביו, ואפילו בדברים שאינם מעיקר הכיבוד, דנקטינן כי עיקר הכיבוד הוא דמאכילו ומשקהו. ע"ש.

אך יש לדון בזה דמאחר שכיום הכל נהגו ליתן סנדקאות לאבא, ממילא אם לא יתן לו לישב סנדק הוי בכלל בזיון האב בריבים, ונמצא דסוף סוף מקיים כאן מצוה מן התורה של כיבוד אב, והיאך יהיה אפשר לבטל מצוה סה"ת בשביל ענין סגולי. ומכל מקום בודא

שלכתחלה עדיף להשתדל ולשכנע את האב שיותר על דבר זה בלי מחלוקת, ולכבד רב גדול בהוראה לישב כסנדק. או שיבקש לישב הוא עצמו כסנדק לבנו, ויבאר לו כי מצוה בו יותר מבשלוחו, אולם אם האב אינו משתכנע, אין למנוע ממנו מלישב סנדק ולגרום מחלוקת. ובפרט ברוב החילוניים שבזמן הזה שאינם בגדר אפיקורסים, כמו שכתבנו לעיל בפ"ז, ויש שכתבו עצה שהסבא החילוני יחזיק את התינוק על ברכיו ואחד מהקרואים שהוא ירא שמים, ועדיף שיהיה זה תלמיד חכם או אברך הוא זה שיחזיק את הרגלים בעת המילה, שזה עיקר הסנדקאות להיות לעזר לסנדק וזה קרוב למעלת הסנדק גופא, וכמו שכתב בשו"ת תשובות והנהגות חלק א' סימן תרג, וסימן תקפד). ע"ש. [ואמנם יש קהלות שנהגו משום מה, להצמיד את רגליו של התינוק זו לזו בעת המילה, וראוי לבטל מנהג זה שאין לו מקור וטעם, מכמה טעמים, ואכמ"ל].

ה. ובעיקר דבריו של שו"ת דברי מלכיאל הנ"ל יש שהעירו, שהרי אפילו עכו"ם היה כשר למילה, אילולי קראי דפסלינן, ומנלן לעכב את המילה מפני סנדק שעיקר מקורו לא מבואר בש"ס ובראשונים להדיא. ועל כל פנים כשאינו מכבד את אביו [החילוני] לישב סנדק יעשה כן בחכמה ובאופן שלא יפגע באביו, ויתיעץ עם רבותיו כיצד לנהוג ועיין בשו"ת תורה לשמה (סימן נ) שכתב, דמי שקנה בדמים את מצות הסנדקאות, עדיף ממי שקיבל בחנם ללא תשלום. ע"ש. ע"כ.

ו. וכן בספר כתב אין למו מכשול (ח"י עמוד ער) בשם בספר דרכי חיים ושלום (סימן תתקח) כתב גם כן שיש לחזר אחר סנדק צדיק ולא כמו שנוהגים בני עניים במדינתנו שיכבדו לסנדק לכל מי אשר יחפוץ לפזר ממונו על ככה וימצא פעמים רבות שמכבדים על הרוב איש עשיר אשר הוא קל שבקלים, ובעל עבירה רח"ל ואיך ימכרו טהרתו ויראת ה' של בניהם בשביל כסף שנותן הנדיב הזה שרוצה להתכבד

בסנדקאות וכו'. אמנם בעל תשובה שנולד לו בן ורצונו לכבד תלמיד חכם שישב סנדק, ואינו רוצה לכבד את אביו או את חמיו בסנדקאות מפני שהם מחללים שבת ואינם שומר מצוות צריך להיזהר שלא יגרום להם על ידי כך צער ועוגמת נפש, וצריך הבן לדעת שמצוות כיבוד הורים חשובה יותר מאשר סנדק צדיק, ולכן מוטל על הבן לשכנע את ההורים בדרכי נועם שימחלו על כבודם לטובת הילד, מפני שהסנדק משפיע על התינוק ואם שכנע אותם וכעת ברור לו שהוריו והורי אשתו מוחלים על כבודם ומסכימים בלב שלם שישב תלמיד חכם סנדק, רשאי הבן לכבד תלמיד חכם בסנדקאות.

דבאופן שעלול להיגרם ביטול מצות כיבוד הורים ומחלוקת ופירוד במשפחה אין נכון להושיב תלמיד חכם לסנדקאות במקום אביו אלא יכבד את אביו שישב סנדק כדי לא לגרום פגיעה וצער להוריו, ויעבור בכך על ביטול מצות עשה של כיבוד הורים, ובשו"ת מבשרת ציון (עמוד רלה) שכתב בשם הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל שיש מצוות עשה לכבד את אביו בסנדקאות כי מצינו שהאבות מקפידים על כך, ועל ידי שמכבדם גורם להם נחת רוח נפלאה, והן אמת שכתבו הפוסקים שיש להדר אחר סנדק תלמיד חכם וצדיק כל זה דווקא לאחר שכיבד את אביו ואת חמיו, או שאינם בחיים או שהם בחיים ומוחלים בלב שלם אבל כשהם קיימים היות והמנהג פשוט לכבדם אם נמנע מזה הוי זלזול בכבודם ע"ש, וכן הוא בספר יקרא דחיי (עמוד 156).

ובשו"ת אבני ישפה (ח"ד סימן קג) כתב בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל שאם הסבא של התינוק מבקש להיות סנדק הרי ששלום בית קודם לכל, וממילא אפילו אם הסבא מחלל שבת יש ליתן לו להיות סנדק מצד שלום בית, אבל אם אין בעיה של שלום בית אין ליתן למחלל שבת להיות סנדק ע"כ.

ז. עוד כתב בספר אין למו מכשול [שם] כל האמור לעיל הוא דווקא לענין כיבוד אביו או אבי אשתו אבל אם הסבא של אבי הבן רוצה לשבת, ואותו הסבא אינו שומר תורה ומצוות כתב בספר ברית יצחק [עמוד קו] בשם הגאון רבי יעקב יוסף זצ"ל שלא יתן לו לשבת אפילו אם הדבר כרוך במחיר של ביטול שלום בית, מפני שבאופן כזה צריך לדאוג לטובת התינוק, וכיוצא בזה ראיתי בספר בן פורת יוסף מוגרבי [חלק ב עמוד שפ] שהביא מעשה שהיה עם רבינו החזון איש זצ"ל שפעם אחת הגיע איזה אברך להזמין לסנדקאות וסיכמו יום ושעה, והנה באמצע האירוע היתה הפתעה לא נעימה דודו של אבי הבן המתגורר באמריקה הגיע לארץ במיוחד לצורך הברית, לאבי הבן היתה הכרת הטוב גדולה לאותו דוד מפני שהוא היה מחזיק אותו ואת בני ביתו, אבי הבן הסתפק מה לעשות האם להזמין את החזון איש לשבת סנדק או להכיר טובה לדוד, הלך אבי הבן לחזון איש ושטח בפניו את הבעיה, כששמע זאת הרב אמר רצונך שאוותר על הסנדקאות אני לא מוותר, חובתי לראות את טובת הילד ולא את טובתך וטובת הילד שאני אשב ע"כ. וצריך לומר שטעמו של רבינו החזון איש משום שרק בכיבוד הורים יש לכבד את האב שישב סנדק משום שיש בכך מצות עשה מן התורה, וראויה מצוה זו להגן על הנימול שלא יארע לו נזק אבל לגבי כיבוד דוד שאין חובה מן התורה לכבדו, אין להושיבו סנדק כשהדבר עלול לגרום נזק כל שהוא לרך הנימול, וכתב הרה"ג ר' יצחק זילברשטיין שליט"א בספרו חשוך חמד (יומא ט) שאם הסנדק מביטח שלא יחלל לפחות שבת אחת הרי שזכות זו שמציל אותו פעם אחת מאיסור סקילה, תועיל לתינוק הנימול ע"ש.

מעשה היה ביהודי שהיה חשוך בנים במשך שנים רבות, ואמר לו רבו שאם יהיה סנדק אצל תינוק הנולד בקדושה ובטהרה יזכה

להפקד, ולכן ביקש מראובן חבירו להיות סנדק בברית של בנו, אלא שראובן רצה שהראש ישיבה שלו יהיה סנדק, כמו שכתב הרמ"א הנ"ל שיש להדר אחר מוהל ובעל ברית היותר טוב וצדיק, ועתה שואל ראובן האם יעדיף את ראש הישיבה או את היהודי חשוך הבנים. תשובה על כך השיב בספר חשוקי המד (יומא עמוד צו) שיש להעדיף את היהודי חשוך הבנים כיון שהמעלה של סנדק צדיק אינו דינא דגמרא, ואילו המעלה של חסד היא מצוה מהתורה, וכיון שיש כאן יהודי שנמצא בצער גדול, ואם יתנו לו את הסנדקאות יהיה בדבר חסד גדול מאוד, נראה שמעלה זו גוברת על המעלה של סנדק צדיק, ואדרבה זכות זו של מצוות חסד תעמוד לזכותו של הרך הנימול ע"ש.

ומזה ניתן ללמוד שבדאי מצות כיבוד אביו בסנדקאות עדיפה על מעלת סנדק צדיק, שהרי מלבד מצות כיבוד הורים שיש בדבר בנוסף לכך הוא עושה חסד עם הוריו או הורי אשתו שנותן להם הרגשה טובה ושומר על כבודם. וברור. ע"כ.

ח. ובענין ברכה מסנדק שאינו שומר תורה ומצות, כתב הגאון רבי מאיר אליהו שליט"א בספרו מרכבות ארגמן (ח"א סי' יג) להורות כי טוב לישראל לבקש ברכה מהמוהל דמסתמא הגון ובעל מדרגה יותר מהסנדק הלזה, וע' בחידושי רע"א (על ש"ע יו"ד סימן רסד) ודו"ק. ואע"פ שבעלמא מעלת הסנדק גדולה ממעלת המוהל כדכתב מהרי"ל (בריש הלכות מילה) וכ"כ בספר כורת הברית (רס"ה ס"ק סא) וע"ע בספר

כשרות השולחן (ח"ו דף לו ואילך) על כל פנים בסנדק כמו בנידון דידן, שב ואל תבקש עדיף, ועל ברכה מסנדק כזה, כבר הליצו סנדק ר"ת סנגור נעשה דינו קטגור, וקי"ל אין קטגור נעשה סנגור (ע' חגיגה יג: ובספר עין זוכר לחיד"א מערכה א אות עט) אולם נראה ברור כבר ניגש הסנדק דנן בעצמו אל האדם וברכו, פשוט שהמתברך יענה אמן על ברכתו, ולא יהיה זה גרוע ממה שאמרו בירושלמי (ברכות סו"פ ח ה"ח דף סב. ובדפוס פה:) א"ר תנחומא אם בירכך גוי ענה אחריו אמן דכתיב ברוך תהיה מכל העמים (דברים ז, יד), ר"ל תתברכו מפי כל העמים. ושור"ר שצינו לו גם התוספות בחולין (מט. ד"ה ואברכה) ובספר פענח רזא (דף נב:) ובמדרש תלפיות (ערך ברכות) ובחשיבות לענות אמן על ברכה ראה בזוהר עקב (רע"א) ובמ"מ (חט"ו דף קמה) ואם לא יענה אמן על ברכתו עליו יש להליץ את הפסוק "ולא חפץ בברכה ותרחק ממנו" (תהלים קט יז). ע"כ.

לכן לכתחילה טוב להסביר לסב התינוק שאינו שומר תורה ומצות במעלת סנדק שהוא צדיק והוא לטובת התינוק, ויעשה זאת בחכמה בלי לפגוע בו, ואם רואה אבי הבן שאביו אינו משתכנע, צריך לכבדו בסנדקאות אף שאינו שומר תורה ומצות מדין כבוד אב, ויש בזה גם מדין הכרת הטוב, וטוב שיקבל עליו לשמור לפחות שבת אחת, כמו כן טוב שיסייע תלמיד חכם בשעת המילה לאחוזו ברגלי התינוק, אבל אין ליתן לשאר קרובים או מכובדים שאינם שומרי תורה ומצות חוץ מההורים לשמש כסנדק, מפני שטובת הילד בסנדק צדיק קודמת.

מפתחות

סימן קכו

בענין הנחת תפילין במשך היום ובזמן לימוד התורה בפרט, הביא מחלוקת בדברי הפוסקים האם היא מצוה חיובית לכל היום או שהיא מצוה קיומית שמקיים כשמניח את התפילין במשך היום, והכריע דמוכח מדברי רוב הראשונים והפוסקים שהיא מצוה קיומית שמקיים כשמניח את התפילין במשך היום, והביא מדברי השולחן ערוך (או"ח סימן לו ס"ב) שמצות תפילין להיותן עליו כל היום, אלא לפי שצריך להזהר שלא להסיח דעתו מהם, שלא ישן בהם ולא יפיח בהם ולא ישיח בהם דברים בטלים ולא יקל ראש עמהם, ואין כל אדם יכול לזהר בזה, נהגו שלא להניחן כל היום, ומ"מ צריך כל אדם לזהר בהם להיותם עליו בשעת קריאת שמע ותפלה, וכתב החיד"א מה טוב ומה נעים ללמוד בכל יום חק לישראל עם תפילין דרבינו תם, ועי"ז זוכה להשגה, ומ"מ מי שיכול לנהוג בהם בקדושה כאמור במשך היום, זוכה לקיים ח' מצוות עשה, ועוד שמעלה עליו השי"ת כאלו עוסק בתורה תדיר [גם בעת שהוא אנוס או שחשב שהיה פטור מעסק התורה] וזוכה לענוה יראת שמים ואריכות ימים, ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטלה, ואינו מהרהר במחשבות רעות אלא מפנה לבו בדברי האמת והצדק בדברי הרמב"ם, והיא שמירה רבה מן העבירות וסולם חזק לעלות עמה להכנס בעבודת הבורא ית"ש כדברי ספר החינוך. אמנם במקום שלא נהגו להניחן בשעת הלימוד, ובפרט אם הרבנים באותו מקום לא נהגו כן, משום חשש יוהרא ינהג כמנהג המקום, וישתדל ללמוד עמהם אחר התפילה, אלא אא"כ הוא חסיד מפורסם.

סימן קכז

בדין תענית של תשובה כגון ערב ר"ח שובבי"ם ז' באדר כ' סיון ימי אלול וכיו"ב, כשיש עשרה מתענין הביא מדברי הפוסקים שמוציאים ספר תורה לקריאת פרשת ויחל, ואומר השליח ציבור ענגו בין גואל לרופא, וכשמתפללים במנחה סמוך לשקיעה נושאים הכהנים כפיהם, שכ"כ האחרונים שאין לחלק בין תענית ציבור לתענית יחידים וכן המנהג.

סימן קכח

בעל תשובה שנולד לו בן, ואביו שעדיין אינו שומר תורה ומצוות מבקש לישב סנדק, טוב להסביר לסב התינוק שאינו שומר תורה ומצוות, במעלת סנדק שהוא צדיק והוא לטובת התינוק כמבואר ברמ"א, ויעשה זאת בחכמה בלי לפגוע בו, ואם רואה אבי הבן שאביו אינו משתכנע, צריך לכבדו בסנדקאות אף שאינו שומר תורה ומצוות מדין כבוד אב, שכן הוא המנהג לכבדו, והוא ענין סגולי, ויש בזה גם מדין הכרת הטוב, וטוב שיקבל עליו לשמור לפחות שבת אחת, כמו כן טוב שייסע תלמיד חכם בשעת המילה לאחוז ברגלי התינוק, שבוה נקרא סנדק שמסייע לאחוז הרגלים במילה, אבל אין ליתן לשאר קרובים או מכובדים שאינם שומרי תורה ומצוות חוץ מההורים לשמש כסנדק, מפני שטובת הילד בסנדק צדיק קודמת, וכמו כן אין צריך לגשת לקבל ברכה מסנדק שאינו שומר תורה ומצוות, רק אם ברכו יענה אחריו אמון.

לה"ו בינ"ו עמ"י עש"ו

בשזורה טובה לאנשי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם סדרת הספרים

"אשיחה בחקיד"

על פרשיות השבוע באגדה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בחקיד באגדה ובהלכה

מהרב אורן נזרית שליט"א

הספרים מעוטרים בהסכמת גדולי הדור שליט"א
מלאים בהלכות בקניני תורה ובדרכים לעבודת ה' יתברך
משולבים בסיפורים על גדולי ישראל ודרך עבודתם

וכעת מבקשים לזכות את הציבור הקדוש

לסייע ולהיות שותף

להשלים את סדרת הספרים בהלכה לזיכוי הרבים

וזכות לימוד התורה וזיכוי הרבים תגן בעדכם

ניתן להקדיש פרשיות

לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב

א.ש. אשדוד 7627427-052

לקבלת גיליונות אלו חינם
יש לשלוח בקשה למייל:

toraoren@gmail.com

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000